

VERSLAG

OVER HET

BESTUUR EN DEN TOESTAND DER ZAKEN

VAN DE

STAD TURNHOUT,

door het kollegie van Burgemeester en Schepenen aan den
Gemeente-Raad,

IN ZYNE ZITTING VAN 6 OCTOBER 1862. VOORGEDRAGEN.

BREPOLS EN DIERCKX ZON.

Mynne Heeren,

Overeenkomstig de bepalingen van het art. 70 der gemeentewet, hebben wy de eer UEd. het volgende verslag over het bestuer en den toestand der zaken, voor het dienstjaar 1861-1862, te doen.

TITEL I.

STAET DER BEVOLKING.

De bevolking van onze stad en derzelve gehuchten, op 31 december 1861, bestond uit 12,910 zielen, te weten: 6290 mannen en 6620 vrouwen.

Beweging van den burgerlyken stand.

Geboorten, sterfgevallen, huwelyken, echtscheidingen, erkende en gewettigde kinderen.

De volgende staet toont ten duidelykste aen de bewegingen van den burgerlyken stand (geboorten en sterfgevallen), gedurende de jaren 1860 en 1861.

Van de sterfgevallen der twee geslachten in 1861, telt men er:
 Van eene maand voltrokken en beneden
 Van 1 maand en 1 dag tot 2 maanden voltrokken.

26	3	3
27	4	4
28	5	5
29	6	6
30	7	7
31	8	8
1	9	9
2	10	10
3	11	11
4	12	12
5	13	13
6	14	14
7	15	15
8	16	16
9	17	17
10	18	18
11	19	19
12	20	20
13	21	21
14	22	22
15	23	23
16	24	24
17	25	25
18	26	26
19	27	27
20	28	28
21	29	29

Verschil In meer In min	1861	1860		Totael.	Verschil In meer In min	1861	1860		Totael.	Verschil In meer In min
		Mannelyk.	Vrouwelyk.				Mannelyk.	Vrouwelyk.		
50 51 " 1 " 5	215 202	Mannelyk.	185 168	5	60 12 " 20	215 202	Mannelyk.	185 168	5	60 12 " 20
		Vrouwelyk.	5	8			Vrouwelyk.	5	8	
		Totael.	190	176			Totael.	190	176	
		Kinderen in orgen- huwen.	81 70	11			Kinderen in orgen- huwen.	81 70	11	
" 4 " 4 " 4 " 9	17 59	Mannelyk.	41 33	8	" 4 " 4 " 4 " 9	17 59	Mannelyk.	41 33	8	" 4 " 4 " 4 " 9
		Vrouwelyk.	17	21			Vrouwelyk.	17	21	
		Weduwenaren.	17	21			Weduwenaren.	17	21	
		Totael.	34	54			Totael.	34	54	
" 9 " 9	" 28 276	Mannelyk.	80 12	68	" 9 " 9	" 28 276	Mannelyk.	80 12	68	" 9 " 9
		Vrouwelyk.	157 15	142			Vrouwelyk.	157 15	142	
" 4 " 4 " 4 " 9	19 24	Mannelyk.	1 1	0	" 4 " 4 " 4 " 9	19 24	Mannelyk.	1 1	0	" 4 " 4 " 4 " 9
		Vrouwelyk.	1	1			Vrouwelyk.	1	1	
		Totael.	2	2			Totael.	2	2	
		Getal tweelingen onder de geboorten begrepen.	8	6			Getal tweelingen onder de geboorten begrepen.	8	6	
Aenmerkingen.										
Erzyn hierter stede, in 1861, 5 personen van het mannelyk en 3 van het vrouwelyk geslacht overleden, die er niet woonachtig waren, tenyde er 5 van het mannelyk en 6 van het vrouwelyk geslacht, die hier woonachtig waren, elders zyn overleden.										

Van	Medege dragen	128
29 jaren en 1 dag voltrokken.		3
» 30		1
» 31		»
» 32		»
» 33		»
» 34		»
» 35		»
» 36		1
» 37		»
» 38		»
» 39		»
» 40		»
» 41		»
» 42		»
» 43		»
» 44		»
» 45		»
» 46		»
» 47		»
» 48		»
» 49		»
» 50		»
» 51		»
» 52		»
» 53		1
» 54		1
» 55		2
» 56		5
» 57		5
» 58		4
» 59		4
» 60		1
» 61		1
» 62		9
» 63		5
» 64		1
» 65		3
» 66		3
» 67		5
» 68		6
» 69		3
» 70		6
	Mede te dragen	243

Van	Medege dragen	243
71 jaren en 1 dag voltrokken.		1
» 72		2
» 73		2
» 74		8
» 75		1
» 76		6
» 77		»
» 78		»
» 79		2
» 80		2
» 81		4
» 82		1
» 83		»
» 84		3
» 85		3
» 86		3
» 87		1
» 88		»
» 89		»
» 90		2
» 95		1

Totaal 285

Volgens opgave zijn er gestorven ten gevolge van :

	T'huis.		In 't Gasthuis, andere openbare gestichten, enz.		Met behulp der geneesheeren.		Zonder behulp der geneesheeren.	
	MAN.	VR.	MAN.	VR.	MAN.	VR.	MAN.	VR.
Bloedspuwing	1	»	»	»	1	»	»	»
Borstwater	7	16	4	14	11	50	»	»
Croupe	7	4	1	»	4	1	5	5
Fleuris	2	»	1	»	5	»	»	»
Geraektheid (apoplexie)	5	1	»	»	1	1	2	»
Kanker	1	1	»	»	1	1	»	»
Kinderbedzichte	»	5	»	»	»	5	»	»
Kramp	1	»	»	»	1	»	»	»
Stuipte	54	25	»	»	1	2	53	25
Thyphus	10	4	2	5	9	7	5	»
Tering	25	25	2	10	24	51	1	2
Verongelukking	2	»	»	»	»	»	2	»
Verzwakking	16	24	10	10	26	54	1	»
Waterzucht	10	8	5	»	12	8	1	»
	117	109	22	57	94	118	45	28
	226		59		212		73	
Overeenkomend totaal		285		285		285		

Huwelyken.

Tusschen jongens en meisjes van 21 jaer en beneden	4
Idem 22 tot 25 jaer voltrokken	33
Idem 26 » 30 »	16
Idem 31 » 35 »	5
Idem 36 » 40 »	4
Idem 41 » 45 »	2
Idem 45 » 50 »	1
Tusschen jongens en weduwen van 21 tot 25 jaer voltrokken.	1
Idem 30 » 35 »	1
Tusschen weduwenaren en meisjes van 30 tot 35 jaer voltrokken	1
Idem van 35 tot 40 jaer voltrokken.	2
Idem 40 » 45 »	1
Idem 45 » 50 »	3
Idem 50 » 55 »	1
Idem 55 » 60 »	1
Idem 60 » 65 »	1
Tusschen weduwenaren en weduwen van 50 tot 65 jaren voltrokken.	1
Idem van 65 tot 70 jaer voltrokken.	1

Totaal 95

In 1860 113

Vershil in min 18

Gewettige kinderen.

	JONGENS.	MEISJES.
Van 3 maenden tot een jaer	1	1
» 2 tot 5 jaer	4	1
» 5 » 10 »	1	1

Totaal 7

Verandering van woonplaats.

Sedert den 1^e januarij tot en met den 31^e december 1861 zyn er in onze stad en in den omtrek komen woonen :

Van gemeenten uit deze provincie : 184 mannen, 210 vrouwen.
Van andere provinciën van 't ryk :

Uit Brabant	20	18
» Henegouwen	5	5
» Limburg	4	5
» Luik	3	6
» Oost-Vlaenderen	7	1
» West-Vlaenderen	6	1
	<hr/>	<hr/>
	227	246
» Holland	9	26

Totaal 236 272

Er zyn tusschen gemeld tydstip van hier vertrokken :
Naer gemeenten in deze provincie 194 mannen 217 vrouwen.
» andere gemeenten in het ryk 54 » 36 »
» andere koningryken en landen 20 » 26 »

Totaal 268 279

Gevolgenlyk zyn er uit onze stad 32 mannen en 7 vrouwen meerder vertrokken dan komen woonen.

Aenmerkingen omtrent het houden der registers van den burgerlyken stand.

De registers van den burgerlyken stand worden steeds met nauwkeurigheid gehouden.

De heer schepen Van Hal blyft nauwkeurig en loffelyk het ambt van openbaren ambtenaer van den burgerlyken stand met al zyne betrekkingen bedienen.

Verificatie der registers van den burgerlyken stand.

De nedergelegde registers over 1861 hebben nogmaels aen den procureur des konings geene aenlerding tot aenmerking gegeven.

TITEL II.

GEMEENTE-BESTUER.

Gemeente-Raad.

In onzen gemeente-raed is geene enkele vacatuur.
De raed heeft in 1861 30 zittingen gehouden, en over 129 verschillende zaken eene beslissing genomen.

Kollegie van burgemeester en schepenen.

Zonder verandering.
Het getal der zittingen van het kollegie, waarvan proces-verbael in 1861 is opgemaakt, belooft tot 64.

Personeel en inrigting der bureelen.

Zonder verandering.

Kieslysten.

De kieslysten over de jaren 1862 en 1861 geven by vergelyking den volgenden uitslag :

Jaer.	KIEZING VOOR DE VORMING		
	der wetgevende Kamers.	van den provincialen raed.	van den gemeente-raed.
1862	258	245	276
1861	254	259	272
Verskil (in meer in min	4 "	4 "	4 "

De herziening van deze lysten heeft andermael geene aanleiding tot reklamen gegeven.

Op de kieslysten voor de wetgevende Kamers en van den provincialen raed zyn er in 1862 doorgeschraapt :

6 personen welke voor de herziening der gezegde lysten waren overleden.

3 idem idem de stad hadden verlaten.

2 idem idem den vereichten cyns niet meer betaalden.

Integendeel zyn er 15 nieuwe kiezers op dezelfde lysten gebragt.

Voor de hiervoor aengehaelde redenen zyn er op de gemeente-kieslysten insgelyks twaelf personen doorgeschraapt, en zestien andere personen als nieuwe kiezers ingeschreven geworden.

Ziehier de herhalende tabel der verschillende staten en beroepen, waertoe de personen, op de kieslyst voor de wetgevende Kamers gebragt, behooren :

Advokaten	4
Ambachtslieden	27
Ambtenaers of beambten in werkelyken dienst	14
Aennemers	2
Artsenymbereiders	3
Bakkerbakkers	1
Bankiers	1
Beenhouwers.	1
Brouwers	5
Eigenaers	1
Genees- en heelmeesters	4
Griffiers.	2
Handelaers	25
Herbergiers	6
Kooplieden en slyters	30
Landbouwers	27
Leeraers	2
Ministers der eerediensten	6
Molenaers	4
Notarissen	4
Nyverheids-oefenaers	33
Officiers van het openbaer ministerie	1
Procureurs of avoués	2
Registers of raedsheeren.	4
Renteniers	11
Tappers.	18
Zaekwaernemers	1
Zilvermeden	2

Totaal 238

Lijst der jury.

De herziene naemlijst der personen, die in onze stad als jury kunnen worden geroepen, beloopt voor dit jaer ten getalle van 52, en in het afgelopen jaer was hetzelfde 51.

Kiezingen.

Zoo als wy hiervoren onder den titel *Gemeente-bestuer* hebben gezegd, is onze gemeente-raed voltallig, en bygevolg heeft er geene kiezing voor denzelven moeten plaats hebben.

Er zyn alhier ook geene kiezingen voor de wetgevende Kamers, noch voor den provincialen raed geschied.

Bewegingen der zaken van het bestuer en stadsschriften.

Zonder verandering; zie ons verslag over 1856-1857.

Gemeente-goederen.

Rocrende en onroerende goederen.

Zie ons vorig verslag.

Aenkoopingen, verkooping en mangelingen.

Zie ons vorig verslag.

Betwistbare zaken.

Geene.

Gemeente-reglementen.

Sedert ons laetste verslag zyn er vier nieuwe reglementen in zwang gesteld, namelyk een voor den vervoer en den verkoop van het vleesch en visch, een voor den verkoop der granen op de merkt, een voor den onderhoud der voetpaden en landwegen, en een voor de beuegeling der dronkenschap.

TITEL III.

GEMEENTE-INKOMSTEN.

Ontleding der gemeente-rekening van 1861 en waerdering der begrooting voor 1863.

Gewoone en buitengewoone ontvangsten.

A. Gewoone.

Erfelyke inkomsten.

	Rekening.	Begrooting.
Verhuring van huizen en andere opbrengende gebouwen	fr. 1954-	1951-50
Verkoop van turf, schadden, hout en strooisel	127-	2000-
<i>Gemagtigde heffingen, schattingen en belastingen.</i>		
Voor het onderhouden en verbeteren der huertwegen	4037-74	4000-
Opbrengst van het slaengeld in het vleeschhuis	472-50	400-
Gewoone additionele centimen op de belastingen	3066-53	3050-
1/3 der belastingen op de honden.	455-89	500-
Aendeel der stad voor de afgeschafte octrooi-regten, volgens de wet, jaer 1861.	61900-	64900-
Belasting op haver, hooi, strooi en voorgevels der huizen	11983-09	12100-
Idem op de rytuigen op veren of riemen	425-	430-
Opbrengst der boeten	365-90	400-

Mede te dragen fr. 87787-65 89751-50

Rekening. Begrooting.
Medege dragen fr. 87787-65 89731-50

Andere ontvangsten.

Opbrengst der akten van den burgerlyken stand 78-75 70- »

B. Buitengewoone.

Goed slot der vorige rekening 24505-29
Overschot der vorige dienstjaren op de begrooting » - » 11620-45
Toelage van de provincie voor de stads- teekenschool 400- » 300- »
Id. id. voor het lager onderwijs 1000- » 1000- »
Id. id. voor de godshuizen verleend 1200- » 600- »
Id. id. voor verbeterings-werken aen de school en aen de pastory te Severdonck 600- »
Verschillende ontvangsten 248-59 200- »
Buitengewoone opcentimen 5770-60 5740- »
Som te ontvangen voor het uitbetalen aen de liefdadige gestichten » - » 1000- »
Teruggave van den verleenden onder- stand aen behoeflige reizigers 81-66 150- »
Militaire logementen, transporten, enz. 207-42 1000- »
Teruggave van de verschotten gedaen voor de kuisching der rivieren *ex-officio* ten laste der boordeigenaers » - » 100- »
Vermoedelyke som te ontvangen van de gemeente Oud-Turnhout voor haer aendeel in de te betalene interesten en afleggingen van schulden » - » 1200- »
Bedrag der toelage van het gouverne- ment voor de wachtgelden der beamhten van 't octrooi 3641-06 1543-75
Voor het afstaan aen den heer Nuyens van een gebouw (octrooi-bureel) aen den yzeren weg 486- » » - »
Vermoedelyk bedrag te ontvangen voor de levering van het gaz-licht aen de inwooners, verkoop van cook en andere overblyfsels » - » 2000- »

Mede te dragen fr. 122377-02 116855-70

Rekening. Begrooting.
Medege dragen fr. 122577-02 116855 70

Voor interesten van belgische en stede- lyke obligatiën 352-50 707- »
Overschot van de verkochte belgische obligatiën voor de inrigting van het gazlicht » - » 7168-93

Totaal fr. 122729-52 124751-63

Gewoone en buitengewoone uitgaven.

1^e kapittel. Huishoudelyk plaetselyk be- stuer 16940-44 15769-99
2° » Publieke veiligheids- en ge- zondheids-gesteltenis, enz. 11893-46 14390- »
3° » Gemeente-werken 6206-02 6800- »
4^e » Handel en scheepvaert » - » » - »
5^e » Casernering, logement en militaire transporten 266-58 1000- »
6^e » Publieke weldadigheid 23491-88 33550- »
7° » Eeredienst 850- » 850- »
8^e » Openbaer onderwijs 7575-38 9700- »
9° » Schoone kunsten 1580-74 1880- »
10° » Gevestigde schuld 5798-42 15357-95
11° » Regelingen 56-42 60-70
12° » Buitengewoone uitgaven 38-26 9251-49
13° » Herhalingen 6386-53 9156- »
14° » Verschillende uitgaven 1183-30 1350- »
15° » Nieuwe werken en byzon- dere uitgaven 21702-94 7168-93

Totaal fr. 103770-37 124465-06

Uitkomst van de begrooting van 1865.

Ontvangsten fr. 124731-63
Uitgaven » 224465-06
Overschot fr. 266-57

Schulden.

Deze zyn sedert ons laetste verslag dezelfde gebleven.

Leeningen.

Van de leening van 1847 zyn er nog 59 obligatiën van fr. 500 in handen. Er zyn andermael vyf obligatiën sedert ons laetste verslag afgelegd.

Financiële gesteltenis.

De aenhoudende duerte der levensmiddelen, die ons armbestuer heeft gedwongen buitengewoone onderstanden aen de stad te vragen, heeft onze financiële gesteltenis verergerd. Het is ook daerom, dat wy ons ontwerp van begrooting, voor het dienstjaer 1862, met de grootste omzigtigheid hebben moeten opmaken, en niet dan onvermydelyke uitgaven voorstellen, om niet verplicht te zyn van tot nieuwe belastingen of leeningen toevlugt te moeten nemen.

Wy vertrouwen dat UEd., by uwe beraming over de vaststelling der gemelde begrooting, in onze gevoelens deswege zult deelen, te meer daer wy de hoop koesteren dat ons armbestuer, door den goeden aerdappeloogst, het toekomende jaer den armen niet zoo veel zal moeten bedeele.

Comptabiliteit.

Begrooting van 1862.

De stedelyke begrooting voor het loopende dienstjaer 1862, is door de bestendige deputatie van den provincialen raed, in zyne zitting van 3 januarij II. vastgesteld, te weten :

De ontvangsten op	fr. 254,018-49
De uitgaven op	» 253,966-96
En het overschot op	fr. 51-53

Rekening.

De rekening van den gemeente-ontvanger oyer het dienstjaer 1861 voorloopig vastgesteld, toont aen :

Dat de ontvangsten van allerlei aerd bedragen	fr. 122,729-52
Dat de gewoone en buitengewoone uitgaven belooopen	» 103,770-37

En het goed slot op fr. 18,959-15
De gemeente-comptabiliteit wordt by voortdoring op eene klare en regelmatige wyze gehouden.

Pensioenkas.

Zie ons verslag over 1853-1854.

TITEL IV.

LIEFDADIGE GESTICHTEN.

Bureel van weldadigheid.

In het bestuer van ons bureel van weldadigheid, dat zyne moeijelyke taek zoo goed volbrengt, en allen dank voor zyne belanglooze diensten verdient, moeten wy andermael van geene verandering gewag maken. Hetzelve blyft by volherding niet alleen onze erkentenis, maer ook de achting van al onze goede inwoners waerdig.

Roerende en onroerende goederen.

Deze hebben geene verandering ondergaen.

Giften en legaten.

Het bureel is sedert ons laetste verslag met geene giften of legaten begunstigd geworden.

Aenkoopingen, verkoopingen en mangelingen.

Zie hiervoren onder den titel : *Roerende en onroerende goederen.*

Afleggingen en aenleggingen van kapitalen.

De afleggingen, sedert ons laetste verslag aen het bureel gedaen, zyn de volgende :

1° Eene rente door de erven Willem Broeckx, te Arendonck, van fr. 725-» aen 3 1/2 %; 2° eene eyns van zes loopen koren door de erven Jan Gevers te Oud-Turnhout, aen den penning 25 met fr. 68-»; 3° twee obligatiën van fr. 500-» door de stad van de leening van 1847 aen 5 %, en 4° eene dito van fr. 1000-» van de leening voor het gazlicht.

Met deze penningen zyn er sedert vyf obligatiën van de stadsleening voor de inrigting van het gaz-licht alhier, genomen, te weten : 1° twee van fr. 1000-», 2° eene van fr. 500-», en 3° twee van fr. 100-».

Comptabiliteit.

De comptabiliteit wordt steeds op eenen regelmatigen voet gehouden.

De vastgestelde rekening van den ontvanger, over het dienstjaar 1861, geeft op, dat de ontvangsten van allen aerd bedragen fr. 35,017-76

Dat de gewoone en buitengewoone uitgaven beloopten » 34,774-16

En dat het goed slót bedraegt fr. 243-60

De vastgestelde begrooting voor het loopende dienstjaar 1862, hierin begrepen een onderstand van de stad van fr. 18,600- » , bedraegt in :

Ontvangsten fr. 37,941-71

Uitgaven » 57,914-19

Overschot fr. 27-52

Statistische opgave van behoefstigheid.

Voor de redenen, in ons laetste verslag aengehaeld, is het ons nog onmogelyk eene juiste opgave van onze behoefstigen te doen. Over het reklaem van de gemeente Oud-Turnhout, tegen het besluit der bestendige deputatie van den provincialen raed dd. 10 augustus 1860, heeft de bevoegde overheid nog geene uitspraak gedaen.

Onderstands-uitdeelingen.

De uitdeelingen, door ons ambestuer zelf tot onderstand van personen, welke alhier hunne woonplaats hebben, gedaen, beloopten, volgens de rekening van 1861, te weten :

In geld fr. 2000- »

In brood » 5190-53

In kleederen en lynwaed » 1999-49

Voor geneesmiddelen » 2101-30

Voor mondkosten der hestedelingen » 16062-64

Voor huishuren » 2094- »

Voor doodkisten en begraefkosten » 356-33

Voor onderstand aen vreemdelingen » 3563-38

Behalve den geldelyken onderstand van fr. 16,000- » heeft de stad nog betaeld voor :

Verplegingskosten in vreemde hospitalen, enz., jaerwedde der doctoren, heelmeeesters en vroedvrouwen, onderstand aen ons gasthuis, enz., en onderhoudskosten van behoefstigen in 't bedelaerswerkhuys » 7240-09

Zamen fr. 40607-76

Betwistbare zaken.

Zie ons verslag over 1851-1852.

Godshuizen.

Bestuer.

Wy hebben nogmaels het genoeg te melden, dat er in het bestuer van onze godshuizen geene verandering is geschied.

Roerende en onroerende goederen.

Behalve den verkoop van een klein gedeelte grond voor het maken van den nieuwen steenweg naer Breda over Baerle-Hertog, en den aenkoop van een parcell erve op het Schorvoirt en het 5° deel in een stuk land, dat reeds voor $\frac{2}{3}$ aen de godshuizen toebehoorde, moeten wy van geene veranderingen deswege gewag maken.

Giften en legaten.

De godshuizen hebben sedert ons laetste verslag geene giften noch legaten ontvangen.

Aenkoopingen, verkooping en mangelingen.

Zie hiervoren-titel : *Roerende en onroerende goederen.*

Afleggingen en aenteggingen van kapitalen.

De godshuizen hebben sedert ons laetste verslag de volgende afleggingen ontvangen : 1° Van de weduwe en kinderen Gevers, te Oud-Turnhout, twee renten, eene van fr. 1269-84, en de andere van fr. 453-52; 2° eene dito van de kinderen van Petrus Empsens, van Beersse, van fr. 290-25, en 3° dry obligatiën van fr. 500- » door de stad van de leening van 1847.

De aengelegde kapitalen bestaan uit : 1° Eene inschryving op het grootboek van fr. 1000- » aen 4 $\frac{1}{2}$ % voor St. Pieters-godshuis; 2° eene dito van fr. 1000- » aen 4 $\frac{1}{2}$ % voor het gasthuis; en 3° eene dito van fr. 1000- » aen 4 $\frac{1}{2}$ % ten voordeele van het Beggynhof.

Comptabiliteit.

De comptabiliteit wordt by volherding op eenen goeden voet gehouden.

De vastgestelde begrotingen voor het loopende dienstjaar 1862 bedragen, te weten :

	ONTVANGSTEN.	UITGAVEN.	OVERSCHOT.	NADEELIG SLOT.
Het gasthuis	fr. 11,573-91	fr. 11,560- »	fr. 13-91	fr. »- »
De infirmery van het Begghynhof.	» 11,143-75	» 11,110-08	» 33-67	» »- »
S ^t Pieters-godshuis	» 14,737-60	» 14,722-52	» 15-37	» »- »
Algemeen totaal	fr. 37,253-55	fr. 37,192-40	fr. 62-05	fr. »- »
Die voor 1861 bedroegen	» 37,000-12	» 37,405-90	» 104-22	» »- »
Vershil in meer	fr. »- »	fr. »- »	fr. »- »	fr. »- »
Id. in min	» 344-79	» 213-50	» 151-20	» »- »

De ingezondene rekeningen over het dienstjaar 1861 bedragen, te weten :

	ONTVANGSTEN.	UITGAVEN.	OVERSCHOT.	MALISLOT.
Het gasthuis	fr. 10,740-47	fr. 10,913-78	fr. »- »	fr. 175-51
De infirmery van het Begghynhof.	» 12,812-03	» 13,037-32	» »- »	» 245-27
S ^t Pieters-godshuis	» 13,667-72	» 13,323-51	» 344-41	» »- »
Algemeen totaal	fr. 37,220-24	fr. 37,294-41	fr. 344-41	fr. 418-58

Betwistbare zaken.

Er bestaat by de godshuizen geene enkele betwistbare zaak.

Fondatie en infirmery op het Begghynhof.

Deze twee gestichten onderhouden 12 begghynen. De huishoudelyke bestiering, bestaende uit 5 personen, is nog altoos dezelfde.

Opgaef der verzorgde zieken in het gasthuis.

Men heeft in ons gasthuis verzorgd, te weten :

	ZIEKEN				Totaal.
	ten laste onzer stad behoorende.	voor rekening van andere gemeenten.	voor rekening van den Staet.	voor hunne penningen.	
Sedert 1 sept. 1801 tot 1 sept. 1862	211	7	14	17	249
En op hetzelfde tydstip van 1860-1861	218	19	10	12	259
Vershil	in meer	»	4	5	»
	in min	17	12	»	»

By voortdoring kunnen wy met genoegten blyven herhalen, dat de diensten, die de eerw. heer pastoor Smolderen en de ercbiedweerdige gasthuis-nonnen aen onzen behoefligen evenmensch zoo gulhertig blyven bewyzen, alle erkentenis van ons en onze bevolking verdienen. De administratieve bestiering van ons gasthuis, waerin gelukkiglyk sedert een jaer geene verandering is geschied, blyft insgelyks alle dankbaerheid verdienen.

St. Pieters-godshuis.

Dit liefdadig gesticht, sedert 1856 bekomen, wordt steeds door 7 religieuzen van het orde van Ste Elisabeth en Franciscus bestuurd, en bevat thans 42 meisjes, 19 jongens, 17 oude vrouwen en 15 oude mannen.

Door de kwyning van het kantfabriek en de duerte der levensmiddelen, is de stad verpligt geweest eenen onderstand aen St. Pieters-godshuis te verleenen, en zal voor 1863 andermael eene zekere som voor dit nuttig gesticht moeten bydragen. Wy vertrouwen nogtans dat dit het laetste jaer zal wezen, door dien men met reden mag verhoppen, dat de weezen, waervoor men een werkhuis heeft opgerigt, met het boekbinden veel meer dan met breijen zullen verdienen. In alle geval, en hoe het zy, is het altoos wenshelyker dat men de kinderen, hoe jonger hoe beter, eenen stiel aenleert die hun later een zeker welzyn kan verschaffen.

Zinneloozen.

Het getal der zinneloozen, tot onze stad behoorende, beloopt tot 33.

Ons armbestuer heeft in St. Hubertus en in St. Julianus-gasthuis te Brugge te onderhouden	13
Id. id. in St. Josephus-gasthuis te Erps-Querps	11
Id. id. by familie en andere personen uitbesteed	4
Door hunne familiën worden onderhouden	5

Overeenkomend totaal 33

Blinden en stomdooven.

Het getal der blinde personen in onze stad is met twee vermeerderd. De oogmeester, de heer doctor Van Roosbroeck, heeft op 10 september ll. eene zitting ten stadhuize alhier gehouden, ten einde de behoeflige blinden of die met oogziekten zyn behebt, te onderzoeken. De uitslag hiervan is geweest, dat

TITEL VI.

OPENBAER ONDERWYS.

Kollegie van middelbaer onderwys.

Het kollegie van middelbaer onderwys blijft, door de uitgebreide kennissen, welke men er kan bekomen, steeds in ons land en in Holland in naem en faem winnen. Het getal der studenten vermeerdert ook jaerlyks. Vóór de vacantie telde men in hetzelfde 120 *internen* en 80 *externen*.

Middelbare school.

In het besturend personeel van het bureel is er sedert ons laetste verslag geene hoegenaemde verandering geschied.

In het onderwyzend personeel heeft de volgende verandering plaats gehad: de heer Sanders, wie alle achtung weerdig was, welke van al onze inwooners werd bemind, en die als bestierder der school van de scholieren eene verkleefde genegenheid had verworven, en welke door zyne bekwaamheid en goede hoedanigheden de school zoo schitterend sedert jaren heeft doen uitschynen, is door het staetsbestuer als directeur der middelbare school te Antwerpen benoemd geworden, en de verdienstelyke heer Germain, die als eerste regent den heer Roekens in 1858 had vervangen, is als professor in de normaelschool te Brugge aangesteld geworden.

Ofschoon wy met reden het verlies van de twee voornoemde heeren hebben betreurd, is het ons echter aengenaem van te kunnen zeggen, dat de heer Arents, die als directeur den heer Sanders heeft opgevolgd, aen de verwachting van het bureel en van onze burgers niet is te kort gebleven, en reeds de achting onzer inwooners en derzelver kinderen geniet. De heer Fontaine, die voorloopig de plaats van den heer Germain vervult; voldoet ten volle aen het vertrouwen van zynen directeur, en bewyst ook door zyn onderwys, dat hy al de kennissen bezit die men van een professor kan verlangen.

Onze zoo bloeiende middelbare school, die in vroegere pryskampen zoo treffend, zoo eervol uitmuntte, heeft het verlede jaer weder eene nieuwe en schitterende zegenpraef

behaeld. En waerlyk, zy heeft van de 10 pryzen 9 accessitten en 11 eervolle meldingen, voor het *algemeen konkoers* toegekend, 2 pryzen; 1 accessit en 2 eervolle meldingen bekomen, terwyl in den *byzonderen pryskamp voor het vlaemsch*, waervan 4 pryzen, 4 accessitten en 2 eervolle meldingen waren vastgesteld, aen haer 2 pryzen en 1 accessit te beurt vielen. Deze schoone onderscheidingen zyn door de volgende leerlingen aldus behaald geworden.

In het algemeen konkoers behaalde de leerling F. Devolder, met 77,3 punt op 100 (waervan 44,3 punten voor het litterarische gedeelte en 33 voor de mathesis) den 3° prys (de 1° prys werd behaald door E. Lonhienne, leerling van de middelbare school te Limburg, met 80,4 punt op 100, waervan 77,4 voor het litterarische gedeelte en 33 voor de mathesis), dus slechts een verschil met den 5° prys van 3 1/10 punt; Ch. Sobry bekam den 6° prys met 73,8 punt op 100 (40,8 punt voor het litterarische gedeelte en 33 punten voor de mathesis); Ed. Biermans den 4° accessit met 67,2 punten op 100 (37,3 punten voor het litterarische gedeelte en 30 voor de mathesis); de 1° eervolle melding werd bekomen door Ad. Bayot, met 64,8 punt op 100, en de 2° id. door Ch. Van Everbroeck met 64,6 punt op 100.

In het byzonder konkoers voor de vlaemsche taal werd de eerste prys behaald door gemelden Ch. Sobry (met 91 punten op 100); de 5° door H. Keunen (met 84 punten) en de 4° accessit door genoemden Ch. Van Everbroeck (met 69 punten). Dus bekwaam onze school in het *algemeen* en het *byzonder konkoers* 8 henoemingen van de 40, dat is 1/5 van het geheel.

Wy behoeven niet te doen uitschynen hoe vleijend, hoe vereerend deze uitslag is, wanneer men bedenkt, dat er niet minder dan 55 à 56 scholen in het strydperk waren getreden; wanneer men nagaet, dat 6 leerlingen onzer middelbare school aen het konkoers hebben deel genomen, en dat alle zes zyn be kroond geworden. Ook is deze uitslag niet aen het bloote toeval te wyten; immers de lauweren, die ons onderwysgesticht sedert 1849 in de verschillende konkoersen (eerst voor de hoofd-lagere en later voor de middelbare scholen) mogt wegdragen, zyn hiervan een sprekend bewys.

De *Moniteur* van 19 september 1862 deelt den uitslag mede van den algemeen en byzonderen pryskamp der middelbare scholen onzes lands. Deze uitslag voor onze school is als volgt:

Algemeen konkoers. 1° prys Jos. Van Gael, met 84,4 punt op 100 (48,4 voor het litterarische gedeelte en 35 voor de mathesis); 5° prys L. Delpire, met 78 op 100 punt (48 voor het litterarische gedeelte en 30 voor de mathesis); 8° prys F. Robert, 74,9 punt op 100 (48,9 voor het litterarische gedeelte en 26 voor de ma-

thesis); 10° prys V. Wybauw, met 71,7 punt op 100 (14,7 voor het litterarische gedeelte en 27 voor de mathesis).

Byzonder konkoers. 1° prys II. Snieders, 80 punten op 100. 1° accessit Jos. Van Gael, 69 punten op 100. 4° accessit F. Robert, 66 punten op 100, en 3° eervolle melding L. Delpire, met 64 punten op 100.

Waren de uitslagen der vorige jaren schoon en vereerend, dan byzonder mag zulks voor dit jaer gezegd worden. Immers de zes mededingende leerlingen hebben in het algemeen en byzonder konkoers acht benoemingen bekomen.

Overigens dunkt het ons onnoodig van verder hierover uit te wyden; het voorschrevene is ten hoogste roemryk en vleijend, zoowel voor de bestierders en professors als voor de school.

Gemeente lagere scholen.

Het is ons aengenaem van te kunnen herhalen dat de hoofd-
onderwyzer Schools en de onderwyzer Bertels, in de stads-
kosteloze school, steeds met vlyt hunne opgelegde taek blyven
volvoeren, en aen ons vertrouwen beantwoorden. 180 jongens
ontvangen in die school het kosteloos onderwys.

In de school te Severdonck worden 18 kinderen, 17 jongens
en 1 meisje, kosteloos onderwezen.

*Byzondere lagere scholen, bewaerscholen en scholen voor
bejaerde persoonen.*

Zie deswege ons verslag over 1858-1859.

Zondagscholen.

Zie ons verslag over 1858-1859.

Scholen van nypperheid, kunsten, ambachten en normaelscholen.

Deze bestaan hier ter stede niet.

Onderwyzend personeel, jaerwedden der onderwyzers, enz.

Wy hebben wegens het onderwyzend personeel geene andere
verandering, dan hiervoren onder den titel *Middelbare school*,
gemeld, aen te stippen.

Volgens de stedelyke begrooting is er, voor het loopende
dienstjaer, door de stad toegestaan:

1° Voor de school van middelbaer onderwys, onder- stand	fr. 2600- »
2° Voor het kollegie van middelbaer onderwys toelage	» 2.000- »
3° Voor de stads-kosteloze school	» 2.705- »
4° Voor die te Severdonck	» 497- »
En 5° Voor de school, die terzelver tyd zal die- nen tot leerwerkhuis	» 1.500- »

Totael fr. 9.300- »

Wy hebben voor het toekomende jaer andermael een crediet,
voor de oprigting der genoemde school, voorgedragen.

Schoollokalen.

Het gebouw voor eene studiezael, enz., voor de middelbare
school, voor eene som van fr. 12,950- », aen den aennemer Ant.
Vanliempt aenbesteed, en dat goed voldoet, is voltrokken.

Al onze andere schoollokalen zyn merkelyk verbeterd en
thans in goeden staet.

Onderstand voor het lager onderwys.

De stad heeft voor het lager onderwys voor het loopende jaer
nogmaels eenen onderstand van 4000 fr. ontvangen.

Byzondere kostscholen.

De byzondere kostschool voor meisjes, door de Kanonikessen
van het II. Graf gehouden, is voor onze stad van een allergroot-
ste nut, en blyft onder alle punten aenbevelenswaardig.

Men telt thans in die school 50 pensionnairen, te weten:
7 uit Holland en 43 uit ons land.

Buiten de kostschool ontvangen er 210 meisjes het onderwys,
150 tegen betaling en 60 kosteloos.

Het is nu twee eeuwen geleden (*) dat onze stad het geluk heeft
van de scholen der Kanonikessen van het II. Graf te bezitten;
scholen welke zekerlyk altoos en nog aen de zedelyke en god-
vruchtige geaerdheid onzer bevolking hebben bygedragen.

(*) Zie den titel: *Verschillende voorwerpen.*

TITEL VII.

SCHOONE KUNSTEN, WETENSCHAPPEN EN LETTEREN.

Teekenschool.

Zie ons verslag over 1859-1860.

Byzondere verzameling van kunstvoorwerpen en oudheden.

De byzondere verzameling van kunstvoorwerpen en oudheden van de heeren Van Genechten en Van Hal, worden nog steeds belangrijker en vele vreemde dingen blijven dezelve met voldoening bezoeken.

Het kunstkabinet van den heer W. F. J. Van Genechten, voorzitter der regtbank, is sedert ons laatste verslag andermaal met de volgende zeldzaamheden verrijkt, onder andere met eene schildery van Golzius, met de gravuer derzelve door dien kunstenaar; met eene gouden munt van Willem, graaf van Henegouwen, alhier ontdolven; met een porselein-stelsel, met bleek-rooskleurig émail verrijkt, dat men zelden aantreft, en verder met eene in ivoor uitgebytelde toevouwende plaet, voorstellende verscheide martelien uit de 15de eeuw, kunstig bewerkt, enz. enz.

De byzondere verzameling van den heer Van Hal is nogmaels onder andere vermeerderd met eene schildery, dragende het jaergetal 1535, en verbeeldende het laatste oordeel, met de portretten van de gevers; verschillende geschilderde glazen, en met verscheidene oude chinesche en japansche porseleinen.

Muziekgenootschappen.

De muziekgenootschappen, waarvan wy in ons vorig verslag gewag maakten, hebben geene meldenswaardige veranderingen ondergaan.

Het genootschap *de Harmonie van Turnhout* heeft op 7 september II. een uitstapje naer Tilburg gedaen, om de feest die aldaer door de harmonie van de plaats werd gegeven, te verluisteren. Zy heeft hierdoor ook hare erkentenis willen betoonen aen de maetschappy *de Liedertafel* voor hare welwillende medewerking aen de verluistering van het muziekfeest,

dat op 9 juny door de *Harmonie van Turnhout*, in den hof der maetschappy van den *Edelen Handboog*, te Oosthoven, ten voordeele der gentsche werklieden is gegeven geworden. Dit feest heeft 500 franken opgebracht.

De leden der *Harmonie van Turnhout* kunnen niet genoegzaam hunne tevredenheid uitdrukken over het gul onthael dat zy te Tilburg hebben genoten.

Dezelfde *Harmonie* heeft ook verleden winter een concert ten voordeele van den armen onzer stad gegeven, hetwelk nagenoeg 550 franken heeft opgebracht.

De zangmaetschappy *kunst- en Nyverheid*, bestaende uit werklieden van den heer Ant. Van Genechten, blijft hy voortdurend in muzikale kennissen vorderingen maken.

In het fabriek van de heeren Brepols en Dierckx zoon, is sedert eenige weken een genootschap van *fanfares* opgericht.

TITEL VIII.

GEZONDHEIDSDIENST (HYGIËNE) EN OPENBARE GEZONDHEIDS-GESTELTENIS.

Wy hebben wegens het *geneeskundig toezicht*, het *geneeskundig personeel* en de *commissie voor de gezondheid* geene veranderingen mede te deelen.

Openbare gezondheids-gesteltenis.

Deze is in onze stad sedert jaren nooit zoo voldoende geweest als nu.

Koeipokinëting.

Zie ons verslag over 1848-1849.

Zindelykheid der straten.

Zie ons verslag over 1852-1853.

Gymnastique of ligchaems-oefening.

Zie ons verslag over 1851-1852.

Begravenissen.

Zie ons verslag over 1850-1851.

Rampen en ongelukken.

Wy hebben sedert ons laetste verslag geene rampen te betreuren gehad, en de ongelukken bepalen zich by het verdrinken van het kind Petrus Joannes Constantinus Van Gorp, in eenen beirput op de Maes.

TITEL IX.

OPENBARE VEILIGHEID, JUSTICIE EN GEVANGENHUIZEN.

Policie, inrigting en personeel ordonnantiën en reglementen.

Het personeel onzer policie bestaet uit : eenen commissaris, eenen hoofdtoegevoegden, 5 toegevoegden, 9 nachtwakers en 14 suppleanten-nachtwakers.

De toegevoegde Gerstmans heeft zyn ontslag gegeven, en zal kortelings vervangen worden.

Aenhoudingen, misdaden en overtredingen.

Sedert den 1° september 1861 tot den 1° september jl., heeft onze policie 191 processen-verbael opgemaakt, te weten :

Voor bedelary	2
» houthievery	27
» strooiseldievery	15
» huisdievery met en zonder brack	12
» dievery van verschillende voorwerpen	16
» baldadigheden, straetschendingen en ruststoornis	22

Mede te dragen 94

Voor onzedigheden	Medege dragen 94
» mishandelingen, beledigingen en scheldwoorden	3
» aftroggelary en misbruik van vertrouwen	22
» andere overtredingen en voorvallen	6
» aen de gemeente- en provinciale reglementen	51
» vervalsching van melk	30
	5

Totaal 191

De ordonnantiën en gemeente-reglementen worden redelyk wel nagekomen.

Zelfmoorden.

Wy hebben geene zelfmoorden te betreuren gehad.

Gevangenhuis.

Het personeel van het gevangenhuis is hetzelfde gebleven, behalve dat de heer C. M. Deridder den heer F. Van der Cruysen, naer Antwerpen verplaest, als klerk heeft vervangen.

In het gevangenhuis alhier zyn er thans slechts dry gevangenen van andere provinciën. Diegenen, welke hier zyn opgesloten, behooren of wel tot ons arrondissement of zyn alhier gevonnisd.

Hulpmiddelen tegen den brand.

Zie ons verslag over 1855-1856.

Paspoorten.

Sedert 1 september 1861 tot 1 september 11. hebben wy vyf binnenlandsche paspoorten afgeleverd, en er zyn geene buitenlandsche paspoorten gevraagd geworden.

Zakboekjes voor werklieden en dienstboden.

Sedert 1 september 1861 tot 1 september jl. hebben wy andermaal 57 zakboekjes afgeleverd. Het getal der afgegevene zakboekjes beloopt tot 1749.

Aenplakking, openbare roepers.

Zonder verandering.

TITEL X.

BURGERWACHT, MILICIE, GARNIZOEN.

Wegens de burgerwacht hebben wy andermael geene byzonderheden te melden.

Milicie.

Bepaald aendeel.

Het bepaald aendeel voor onze stad is voor het loopende jaer op 25 bepaald geworden.

Het getal ingeschrevene lotelingen was 113.
Niemand heeft zich wederspanning getoond.

Gevolg der werking van den milicie-raed.

Er zyn dit jaer wederom maer dry zittingen van den milicie-raed geweest.

Getal en redenen der vry- en uitstellingen.

20 lotelingen, welke dienstplichtige nummers hadden, zyn door den voornoemden raed, hetzy tydelyk of definitief, vrygesteld, te weten :

Voor lichaems-gebreken	5
» kleinheid van gestalte	6
» broeders in dienst, en tevens by nummers-verwisseling, plaatsvervangingen uit den dienst ontslagen.	5
» onderstand van ouders.	1
» als zynde eenig kind	3

Totaal 20

Men heeft dit jaer een reklaem van beroep by de bestendige deputatie gedaen, tegen de vrystelling aen eenen persoon toegekend. Twee miliciens zyn by den gemelden raed in beroep gegaen wegens de beslissing van den milicie-raed, ten hunnen opzichte genomen. De beslissing van den milicie-raed is na onderzoek ongegrond bevonden.

Van de 113 lotelingen, dit jaer ingeschreven, zyn er :
7 die alleenlyk kunnen lezen,
19 welke kunnen lezen en schryven,
58 die kunnen lezen, schryven en cyferen, en
29 welke hoognaemd geen onderwys hebben genoten.

Garnizoen. Casernement.

Nihil.

TITEL XI.

OPENBARE BELASTINGEN.

Kadaster.

De werkzaamheden wegens het kadaster worden by voortduuring met de grootste zorg nagegaen en afgewerkt.

De algemeene herziening van de gebouwde eigendommen in onze stad, die onder het toezigt van den heer Janssens, controleur der directe belastingen, enz., te Lier, het verledene jaer is begonnen, wordt thans door den heer controleur Geerts afgewerkt. Men is thans bezig om de classificatie te bepalen, met de schatting der eigendommen.

Grondbelastingen.

Opbrengst.

De opbrengst der grondbelastingen van onze stad voor het loopende jaer bedraegt :

In principael	fr. 22,980- ⁰⁰
In opeentimen,	» 4,239-81

Totaal ten voordeele van den Staet. fr. 27,219-81

Opeentimen.

1 ^o Voor de provincie	fr. 2,757-60
2 ^o Voor de gemeente	» 4,825-80

Algemeen totaal fr. 34,805-21

En heeft voor grondslag een inkomen van fr. 239,661-31, en is verdeeld op 1043 artikelen.

De mare le franc is 14 $\frac{5217}{100000}$.

Persoonleke belastingen.

Getal der aengeslagenen.

Onze stad telt 807 belastingsschuldigen.
Het verledene jaer was dit getal 791.

Bedrag der kohieren.

Het gezamenlyke bedrag der kohieren, voor het loopende dienstjaer, bedraegt fr. 31,605-62, en is verdeeld als volgt:
Hoofdsom ten voordeele van den staet . . . fr. 22,007-20

Opcentimen.

1 ^o Voor den staet	»	2,200-73
2 ^o Voor de provincie	»	2,640-85
3 ^o Voor de gemeente	»	4,621-21
4 ^o Opnemings-kosten	»	135-63

Overeenkomend totaal fr. 31,605-62

Huerwaerde.

De belastbare huerwaerde volgens de kohieren is fr. 118,940-.

Deuren en vensters.

Er zyn in onze stad 7401 deuren en vensters aen de belasting onderworpen, te weten: 1538 à rato 84 op 100 en 5865 aen fr. 1-06.

Haerdsteden.

Men telt in onze stad 1324 haerdsteden die belasting betalen, te weten: 427 aen fr. 1-85; 504 aen fr. 1-59 en 393 aen fr. 3-71.

Mobilair.

Het mobilair is voor eene som van fr. 373-598- in de kohieren begrepen.

Dienstboden.

288 dienstboden betalen belasting, te weten: 80 fr. 6-36; 147 fr. 8-48 en 61 fr. 14 84.

Peerden.

Men telt in onze stad 50 peerden die belasting betalen, te weten: 13 fr. 10-60; 1 fr. 14-84; 35 fr. 15- en 1 fr. 42-40.

Patentregt.

Het getal der patentplichtigen is sedert het verleden jaer vermeerderd. Men telt er in onze stad voor het loopende jaer 914. Onze betrekkingen met den controleur, den heer Huygens, blyven steeds op eenen goeden voet voortduren.

Bedrag der kohieren.

Het bedrag der kohieren, voor het tegenwoordig dienstjaer uitvoerbaer verklaerd, behoopt:
In hoofdsom. fr. 8,692-35

Opcentimen.

1 ^o Voor den staet	»	867-96
2 ^o Voor de provincie	»	261-86
3 ^o Voor de gemeente	»	1,217-15

Algemeen totaal fr. 10,039-32

Slytregt op de sterke dranken.

Getal der belastingsschuldigen 139.
Bedrag der kohieren fr. 2,367-50.

Slytregt op den tabak.

112 belastingsschuldigen zyn aengeslagen voor fr. 960-30.

Provinciale belasting op de honden.

De provinciale belasting op de honden heeft in 1861 zuiver opgebracht fr. 1318-08. Het 3^e aen de stad toekomende, bedraegt gevolgelyk fr. 439-36.

Accynsregten.

De accynsregten, in onze stad door den heer ryks-ontvanger gedurende het jaer 1861 ontvangen, beloopten, te weten :

Op het zout	fr. 25,533-60
Op de bieren en azynen	» 28,786-40

Totaal fr. 64,320- »

De verhooging der regten op de bieren heeft voor onze stad eene vermeerdering van fr. 9487-85 toegebracht.

TITEL XII.

OPENBARE WERKEN.

Personeel, regeling van den dienst.

Zonder verandering.

Groote wegen en straten.

De kasseijng van den nieuwen buertweg van onze stad naer Hoogstraten over Merxplas, is reeds tot voorby dit dorp voltrokken.

De kasseiweg van onze stad naer Breda, over Baerle-Hertog, is tot aen de stede, genaemd de Heihoef, aenbesteed geworden, en de aennemer heeft reeds twee derde gedeelte van zyne aenneming voltooid.

Wy zyn onderrigt geworden dat er eerstdaegs eene tweede aenbesteding van den voormelden weg te Antwerpen, in het provinciael gouvernement, zal plaets hebben. Wy durven derhalve de hoop voeden, dat de bedoelde steenweg binnen de twee jaren met den klinkertweg op Breda zal zyn verbonden, en bygevolg eene gemakkelijcke communicatie met onze stad zal daerstellen.

Over onze gedane poogingen tot het bekomen van de bestrating van de statiestract om de steenwegen van Antwerpen naer Hoogstraten te verbinden, is er door het staetsbestuer nog geene beslissing genomen. Wy verhoppen echter dat de verlangde steenweg het toekomende jaer zal gelegd worden.

De herkasseijng van de Korte Gasthuisstract en de Lange Begynestraet is geheel afgewerkt, en een groot gedeelte van den oostenkant onzer groote Merkt is ook gekasseid geworden.

De buertwegen en straten onzer stad worden jaerlyks beter onderhouden.

Met het onderhoud der voetpaden en kleine wegen, hebben wy ingevolge het deswege in zwang gesteld reglement, een aenvang genomen, en ofschoon de uitvoering van hetzelfde nu nog al moeijeligheden ondergaet, vertrouwen wy van het aenstaende jaer eene algemeene verbetering van de bedoelde wegen te kunnen melden.

Stads-brandspuiten.

Zonder verandering.

Openbare verlichting. - Verdeeling van de gaz.

Wy hebben eindelyk het geluk van het gaz-licht in onze stad te bezitten, en wy achten het ons ten pligte over deze inrigting een kort verhael te doen.

Vooreerst is het Ul. bekend, met wat gewenschten uitslag stads onderneming hierin is gelukt, en wat wy ten deze opzigte aen de raedgevingen en uitvoeringen van den heer ingenieur Delperdange en aen den heer Devadder te danken hebben.

De medewerking van de door Ue. benoemde commissie, bestaende uit de heeren raedsleden de Fierlant, Donnez, Marynen, Mesmackers en Verheyen, is ons van groot nut geweest, en heeft onze taek hierin zeer vergemakkelykt. Het is ons aengenaem geene verandering in het personeel dier commissie te moeten bekend maken.

Den heer schepen Van Hal, die van het begin af en nu nog, geene moeite heeft gespaerd om die inrigting dagelyks te bewaken en de werkzaamheden van den bestierder te regelen en voor te schryven, zyn wy ook alle dankbaerheid deswege verschuldigd.

Het getal bekken by de particulieren en in de fabrieken geplactst, waeraen de stad gaz verschaft, beliep op 1 september ll. tot 317, en die van de stad tot 179.

Op 1 january dezès jaers had de voorraad in materialen en koopwaren, in magazynen, eene weerde van	fr. 6079-99
en op 1 september ll. bestond deze voorraad op	» 6697-25

In meer fr. 617-26

Van de leening van fr. 120,000- » zyn er voor fr. 112,700- » obligatiën afgeleverd, ci.	fr. 112,700- »
---	----------------

Hierop is met 1 january ll., volgens de voorwaarden der leening, afgelegd geworden	» 2,200- »
--	------------

Blyft fr. 110,500- »

De stad heeft van hare gelden bygebragt eene som van	» 7,300- »
--	------------

Totaal fr. 117,800- »

De uitgaven tot nu toe, 20 september, voor de inrigting gedaen, belooopen fr. 118,689-82
De uitgaven, welke voor de betaling van al de gedane leveringen moeten gedaen worden, kunnen nagenoeg geschat worden op 4,300- »

Samen fr. 122,987-82

Dus dat het toegestane crediet van fr. 120,000- » niet geheel toereikend zal zyn. Evenwel moet dit aen den voorraad in magazyn toegeschreven worden.

Wy hebben, om aen stads verplichtingen niet te kort te blyven, een buitengewoon crediet van fr. 3000- » in de stedelyke begrooting voor 1863 gebragt.

Blykens den maendstaet van den bestierder van de maend augustus jl., bedroegen :

1° Zyne gedane ontvangsten, op fr. 12,047-31
2° Zyne gedane uitgaven, op 11,992-13

Verschil fr. 55-28

Er moest op 1 september nog ingemaend worden fr. 400-40, terwyl er alsdan nog fr. 717-80 te betalen bleef.

Wy hebben alle reden om te gelooven van het toekomende jaer een gunstiger verslag over den ophrengst te kunnen doen, te meer dat men zekere bezuinigingen zal kunnen doen, waerop men by de eerste inrigting niet had kunnen of mogen toeleggen.

Met genoegen kunnen wy Ul. ter kennis brengen, dat onze jonge bestierder, de heer Lauwers, zyn ambt goed bedient. De weinige maenden ondervinding hebben hem reeds kennissen doen verkrygen, die, met oordeel en iver gepaerd zynde, een bekwaem ambtenaer beloven.

Merkten.

Niettegenstaende al de maetregelen by ons laetste reglement, in het belang van de landbouwers genomen, verbeterd onze graenmerkt niet, en waerop, om zoo te zeggen, alleen rogge wordt verhandeld. Voor den grooten handel wordt hier ter merkt weinig graen verkocht.

De verpachting der regten, om vleesch in 1862 in het vleesch-huis te mogen verkoopen, heeft nogmaels fr. 110-25 minder opgebragt, en is voor fr. 362-25 toegewezen.

Het staengeld blyft op onze merkten afgeschafft.

Slagthuis.

Zie ons verslag over 1851-1852.

Rivieren en waterloopen.

De bevolene kuischingen van de rivieren en waterloopen hebben dit jaer veel te verlangen overgelaten. Het is ook om deze redenen dat de inspecteur der buertwegen verscheidene processen-verbael heeft opgemaakt.

Onderhoud en verbetering der gemeente-gebouwen.

Zie ons verslag over 1858-1859.

Opening van plaetsen, nieuwe straten, wegen en waterloopen.

Zonder verandering.

Byzondere bouwingen.

Behalve dat er verschillende gebouwen op ons grondgebied veranderingen en verbeteringen, sedert ons laetste verslag, hebben ondergaen, namelyk de huizing en achterbouwen van den heer Van Ravestyn-Dierekx, op de groote Merkt, heeft de heer P. Van Pruyssen, ten einde de Gasthuisstraet, tegen den Antwerpschen steenweg, eene-schoone huizing doen bouwen, en er zyn nog gemaakt geworden eenige wooningen van den heer Nieuwenhuysen aen de St. Josephs-merkt, de hovenierderyn van Jos. Penen, aen den Drenk, en van den heer C. Hendrickx, op het einde der Kwakkelstraet, de huizing op het Stokt van den douanier Kloeck, de stede van Luyckx op de Heizyde, alsmede de vier wooningen in de Baerleheide van den heer Vanderheyden-Borghs.

TITEL XIII.

LANDBOUW.

Hoedanigheid en ophrengst van den grond.

Men zie hierover ons verslag van 1857-1858.

Staet van den oogst.

Door de schoone en zeer warme dagen in het begin der maend mei, welke door eene langdurige koude werd opgevolgd,

hebben de wintergranen, die aanvankelyk eenen vroegen en welopbrengenden oogst beloofden, veel geleden, en waeraen men den niet allerbesten scheidt der granen vermeenen te moeten toeschryven. Er is ook veel minder strooi dan het verledene jaer gewonnen.

De haver heeft eenen zeer buitengewoonen oogst opgeleverd, en is van hoedanigheid zeer goed.

De boekweit integendeel heeft door het nat seizoen maer weinig opgebracht, en derzelve hoedanigheid laet te wenschen.

De klaver en ander voederplanten, alsmede de toemaet, hebben dit jaer eenen gewoonen oogst opgeleverd, behalve het hooi, dat niet alleen weinig opbragt, maer door het slecht weder van zyne hoedanigheid veel heeft verloren.

Over de aerdappelen hebben wy sedert jaren zoo eenen gunstigen opbrengst niet kunnen opgeven; deze zyn algemeen van hoedanigheid ook zeer goed. Op de schrale magere gronden blyft men, zoo als wy het herhaeldemaal hebben gezegd, meerder van de ziekte bevryd dan op de zware gronden, en blyven by voortdoring de beste aerdappelen voortbrengen.

Opbrengsten.

Men berekent, dat de navolgende granen, zaden, enz., per hectare, middelbarig in onze gemeente hebben opgebracht, te weten: 1° de tarwe 15 hectoliters; 2° het koren (rogge) 14 hectoliters; 3° de wintergerst 30 hectoliters; 4° de boekweit 17 hectoliters; 5° de haver 54 hectoliters; 6° het koolzaed 15 hectoliters, en 7° de aerdappelen 225 hectoliters.

Over ons aengenomen stelsel, tot het berekenen van de voornoemde opbrengsten, zie men ons verslag over 1856-1857.

Beplantingen en ontginningen.

Over voorname beplantingen van houtgewas of ontginningen, op ons grondgebied, kunnen wy niet gewagen; de kleine ontginningen nemen in het algemeen jaerlyks toe.

Staat van de peerden en van het vee. — Opneming. — Verbetering der rassen. — Veeziekten. — Veeartsenydiens.

Wy hebben over de peerden en het vee geene byzonderheden te melden, ofschoon men zich dagelyks meer en meer toelegt om den aerd van het ras te verbeteren.

Opneming.

De jaerlyksche opneming heeft bewezen, dat het getal peerden en vee by onze landbouwers vermeerderd.

De verbetering der rassen van het vee wordt meer en meer door onze landbouwers betracht.

Eene soort van veeziekte onder het hoornevee, genaemd *stomatite apthangulaire* (muil- en pootziekte) heeft in het vroeg jaer nog al sterk hier geheerscht, doch heeft gelukkiglyk niet veel kwaed gedaen met tot spoedige zorg en geneesmiddelen toevlugt te nemen.

De dienst van den heer Clerinx, gouvernements-veearts, alhier, blyft voldoende.

Land- en hofbouwtenoonstelling, enz.

Die hebben wy sedert vyf jaren niet gehad.

De pryskamp, door de noorderlyke landbouw-maetschappy, afdeeling Turnhout, dit jaer op 2 september voor de peerden, vee en pluimgediert gegeven, is, zoo als wy het verhoopen, met den besten uitslag bekroond geweest. Deze tentoonstelling, die buitengewoon veel landbouwers en andere personen had uitgelokt, heeft aen een ieder de overtuiging gegeven, dat de Kempen met schoone peerden en vee, met de beste streken des lands kan kampen.

TITEL XIV.

Nyverheids-inrigtingen, stoomwerktuigen, ongezonde en gevaerlyke fabrieken, onderzoeken van commodo en incommodo.

Opzigtens onze nyverheids-inrigtingen hebben wy geene veranderingen aen te stippen.

Fabrieken, die men als wezenlyk gevaerlyk mag opgeven, of zeer ongezond zyn, bestaen er hier ter stede niet.

Zeven onderzoeken van *commodo en incommodo* hebben er sedert 1 september 1861 plaats gehad, te weten: vyf voor het maken van bakovens; 1 voor het oprigten eener azynbrouwery, en 1 voor het oprigten eener huidevettery.

Koophandel.

De aanvoer van bouw- en meststoffen vermeerderd nog altoos, en de uitvoer van hout heeft sedert dry jaren merkelyk toegenomen en vermeerderd nog dagelyks.

De verzendingen van kalk voor den landbouw der omliggende dorpen vermindert nog altyd.

De slyting van kalk, steenkolen, enz., zal zeker nog met de verlenging der vaert naer Antwerpen verminderen.

Openbare vervoermiddelen.

Wy hebben deswege geene verandering aen te stippen.

Jaermerkten.

Zie ons verslag over 1847-1848.

Prys der granen.

De middelbare prys der granen, op onze markt verkocht, is geweest :

	TARWE.	ROGGE.	BOEKWEIT.
In 1861.	fr. 23-76	fr. 16-21 3/4	fr. 15-75
In 1860.	» 22-56	» 16-06	» 14-21 3/4
Verskil (in meer.	fr. 3-20	fr. » 15 3/4	» 1-53 1/4
(in min	» »	» »	» »

In 1861 is de tarwe verkocht aen 80 kilog., de rogge aen 75 en de boekweit aen 64 den hectoliter, even als in 1860.

Prys der boter.

De middelbare prys der boter, per kilogram, in het jaer 1861 op onze markt verkocht, is geweest fr. 2-27, in 1860 fr. 1-96, in 1859 fr. 2-01 74/100, in 1858-1857 fr. 2-17, in 1856 fr. 2-14, in 1855 fr. 1-92, in 1854 fr. 1-82, in 1853 fr. 1-57, in 1852 fr. 1-58, in 1851 fr. 1-52 en in 1850 fr. 1-32 75/100.

Broodsetting.

De middelbare prys van het rogge brood is alhier in 1861 geweest fr. »-20 53/100 den kilogram, dus 1 50/16 centiem meerder dan in 1860.

Regtbank.

Zonder verandering.

Koophandel, nyverheids-toestand, opschorsingen en bankbreuken.

De groote koophandel in onze stad blyft winnen, maer de verkoop in het klein vermindert jaerlyks, doordien er op de voorname dorpen in den omtrek overal botermerkten bestaen, of worden opgerigt.

Onze nyverheids-toestand, voor wat de garentyken en lynwaden betreft, is nagenoeg dezelfde gebleven.

De fabricatie van de katoenen tyken is merkelyk verminderd, censeels door het minder debiet van dit artikel, en anderdeels door de groote duerte der katoenen garens.

Door den aenhoudenden opslag der katoenen garens, hebben onze fabrikanten van siamoisen, cotonnetten, kuiperskatoenen, enz., veel minder dan het verledene jaer gewerkt. En ofschoon zy weinig of geen voorraad van gefabriceerde goederen hebben, kunnen zy voorzigtigheidshalve in deze omstandigheden geene uitgebreidheid, zoo als zy wel zouden verlangen, aen hunne nyverheden geven.

De kantfabrieken blyven nog altoos kwynen, en hebben nog veel minder vertier dan in het vorig jaer gehad.

De fabrieken van gekleurd papier, kaertmakeryen, enz., enz., van de heeren Brepols en Dierckx zoon, Glénisson en zoon, Mesmaekers en Montack en Ant. Van Genechten, blyven nog altoos in bloei en belangrykheid winnen. Ten gevolge van het gesloten handelsverdrag met Frankryk, en de afschaffing der regten in Engeland, hebben zy hun fabrikaet naer die landen kunnen verzenden, redenen waerom hun de oorlog in Amerika geen nadeel heeft toegebracht.

Door de oprigting van verschillende bleekeryen in Vlaenderen hebben onze garen- en linnen-bleekeryen, behalve de kleine winsten, nogmaels minder gewerkt.

De buitenbieren blyven, door de afschaffing van de octrooi-regten, aen het vertier onzer brouweryen veel nadeel toebrengen, en de diestersche en farobieren worden nog altoos meer en meer verbruikt.

Het debiet van onze zout- en zeepziedery is niet vergroot.

Onze huidevetteryen, ofschoon in bloeienden toestand, hebben dit jaer nog al sterk tegen de concurrentie der huidevetters uit Frankryk moeten kampen.

Er zyn in onze stad, sedert ons laetste verslag, geene geregterlyke verklaringen van opschorsingen of bankbreuken gedaen.

VERSCHILLENDE VOORWERPEN.

1562.

Zoo als wy het verledene jaer verhaelden, spaerde Philip II geene moeite om de kettery tegen te gaen, alsook om het *Concilium* van Trente te doen byeen komen. Dit *Concilium* vergaderde zich andermael in het begin van january voor de derde maal. Men zag van alle kanten de Vaders van 't *Oratorie* komen. De Kardinalen, afgezanten van den II. Stoel; die er reeds van het vorig jaer, ten getalle van zes, waren, legden alles in het werk om de andere bygevoegde regters, die nu en dan ter bestemde plaats aenkwamen, de verlangens van den Paus en den koning van Spanje te doen kennen. Behalve die zes afgezanten, zond de II. Vader nog vele moniken en priesters, die hy met bisdommen *in partibus* begiftigde, en welke zynen dienst behertigden, om des te beter de belangen van den II. Stoel tegen zyne vyanden te verdedigen (*).

Terwyl Philip II bezig was om het *Concilium* te aenzoeken van de ketters te straffen, en onderstand aen den koning van Frankryk, tegen de Hugenoten, te zenden, ontving hy eene tyding, die hem zeer bedroefde. Don Carlos, zyn enige zoon en erfgenaam van al zyne koningryken, van wien hy jaloersch was, naer Alcalá, eene stad in Nieuw Castilië, vervoerd zynde, om hem, volgens de bewering van sommige schryvers, van de koningin te verwyderen, en volgens andere om er de kunsten te bestuderen, had het ongeluk van al spelende met eenige grooten des ryks, van boven van de trappen van zyn paleis te vallen, en zich zoo gevaerlyk aen zyn hoofd te bezeeren, dat de docters voor zyn leven wanhoopten.

By het ontvagen dezer droeve tyding nam Philip zynen

(*) In 1561-1562 zyn door den koning Philip II naer Trente gezonden: Franciscus Richardot, van het order der Augustynen, docteur in de godheid, en die hetzelfde jaer bisschop van Atrecht benoemd werd; Antonius Havet, predikheer, docteur in de godheid, die hetzelfde jaer bisschop van Namen is geworden; Martinus Rithovius, docteur in de godheid, deken der kerk van den II. Petrus, te Leuven, daerna eerste bisschop van Yperen; Cornelius Jansenius, van Hulst, in Vlaenderen, docteur in de godheid geworden in 1562, en dadelyk naer Trente gezonden en tot eersten bisschop van Gent benoemd; Michaël Bayns, van Ath, docteur in de godheid te Leuven, en daerna deken der kerk van den II. Petrus (vermaerd door geschriften, die van den roomschen Stoel gedoemd zyn); Joannes Hesselius, geboren te Leuven, docteur in de godheid.

(Extract uit het boek, getiteld: Roemweerdige en III. Persoonen van de 14^e tot de 19^e eeuw in geheel Nederland.)

toevlugt tot God en zyne Heiligen, en beval dat er in al de steden van zyn koningryk openbare gebeden voor de geneezing van zynen zoon zouden gedaen worden.

Hy deed ook in de kamer van den zieke een yzeren koffer brengen, waerin zich het ligchaem van zekeren Ieekenbroeder van het orde van den II. Franciscus, genaemd Diegue, bevond, welken, meer dan honderd jaer dood zynde, men als gelukzalig eerbiedigde, en wiens ligchaem men in eene kapel, ter zyner eere gebouwd, in genoemd koffer bewaerde. Dit koffer werd in de tegenwoordigheid der voornaemste persoonen van het hof geopend, en men vond er het gehele ligchaem van gemelden Diegue in zonder hoegenaemde verwelking of bederf. Door een blybaer mirakel, zeggen de annalen der Franciskanen, bevatte het koffer zelfs eenen aengenamen geur. Men legde vervolgens den stervenden vorst Don Carlos op dat ligchaem, en oogenblikkelyk verkreeg hy sterkte en verkwikking, dusdanig dat hy in weinige dagen geheel en gansch genezen was. Ondanks dit mirakel bleef men de kunst der bewaemste docters, die zonder twyfel geen deel aen dit wonderwerk hadden toegebracht, inroepen, en Philip wilde dat al zyne onderdanen dit gelukkig toeval vierden, door gebeden die hy tot dankzegging van die wonderbare geneezing beval.

Een ander ongeluk, dat den katholyken koning overviel, was onherstelbaer. Vyf en dertig galeijen, bestemd en uigekust tegen de Negers (Mooren), werden door een verschrikkelyk tempeest overvallen. 28 derzelve bevonden zich in het grootste gevaer, en de overige werden, na eene lange worsteling tegen de woedende baren, door de zee verzwolgen. Onder deze laetste telde men het hoofdschip, dat den admiraal de Mendoza besuerde, en hetwelk met man en muis verging. De andere galeijen waren of wel onttakeld of aen stukken geslagen, en hadden de grootste moeite om met veel verlies van volk eene haven te kunnen bereiken. Historieschryvers verzekeren, dat die storm aen vyf duizend man, waeronder velen van hoogen rang, het leven kostte.

Behalve dezen tegenspoed zag Philip ook de magt vergrooten van de Hugenoten in Frankryk. Van den naem van Hugenoot had hy eenen grooten afkeer en deed hem opwellen, te meer dat de fransche koning hunnen godsdienst in zyn koningryk had toegelaten. Philip kwelde gedurig zynen geest om middelen te kunnen vinden, ten einde aen de hertstogten der fransche gereformeerden pael eer perk te stellen. Hy vond derhalve goed, van eene universiteit te *Donai* (*) te stichten,

(*) Eene eeuw later had een Turnhouter, de zoon van Marcus Gertman, de eer van voorzitter van die universiteit te zyn.

en heval in de maend october er de grondvesten van aen te leggen. Deze later zoo vermaerde inrigting begunstigde hy met rykdommen en voorregten, namelyk ten voordeele der Jesuiten. Het doel des konings was van de jongheid der Nederlanden, in de grondleer van het ware geloof te onderwyzen, en haer ter zelve tyd, door ze de fransche taal aen te leeren, allen schyn van naer Frankryk te gaen, alwaer Phillip al de universiteiten beoordeelde van met kettery te zyn besmet, te ontnemen.

Het was alzoo dat de koning, met dien iever beziel, den beroemden koninklyken bybel (het Oud en Nieuw Testament) deed ondernemen onder de bestiering van verschillende godsgeleerden, ten einde de gewyde boeken, volgens den waren zin van den tekst, die zy met eene menigte geleerde aenteekeningen verrykten, te verbeteren. Men ondernam dit werk, in naam en ten koste van Z. K. M. in de drukkerij van Christoffel Plantyn, te Antwerpen, op het laetste van het jaer 1562. Het werd 15 jaren later voltrokken, wanneer hetzelfde de goedkeuring der Pausen Pius V en Gregorius XIII verwierf. De uitgaaf van dien bybel kostte aen den koning vyftig duizend ducaten.

Dat vele bewooners der Vryheid Turnhout ten dien tyde onverschillig, en den katholyken godsdienst niet zeer aengekleefd waren, bewyst de kerkmeesters-rekening van 1562-1563. Immers men moet zulks gelooven, wanneer men nagaet dat de offer met de schael in St. Pieters-kerk, gedurende een geheel jaer rondgehaeld, slechts 7 rynsguldens 13 stuivers 9 duilen beliep, en dat de offerblokken maer 31 rynsguldens 2 stuivers en 3 braspenningen opbragten.

De Vryheid Turnhout had dit jaer de dood van haren secretaris, Maximiliaen De Mombare, te betreuren. Hy werd op 8 maart, onder eenen grooten toeloop van zyne medeburgers, in St. Pieters-kerk begraven. Aen zynen opvolger Walschaerts mogt deze eer niet geschieden, dewyl hy onder de regering van den hertog van Alva in den kerker stierf.

Wanneer men de hydragen, onder de letter A, overleest, moet men ook bekennen, dat men de levensmiddelen ten dien tyde, alhoewel meer geevenredigd dan nu met den arbeidslon der ambachtslieden (1), aen zeer goedkope pryzen konde verkrygen. By openbare veiling kocht men aen de kerkdeur: een pond boter en 5 eijeren voor twee stuivers; dertien eijeren voor eenen stuiver, een oord, en een pond boter voor zeven oorden. De rogge (koren) had maer eene weerde van twintig stuivers de viertel, en de haver van zestien. Een vat hier kon men voor 23 stuivers aenkoopen, en eenen stoop wyn voor 7 stuivers (2).

(1) Het daggeld van eenen timmerman was 5 st. en van eenen metsler 4.

(2) Zie hydragen, letter A.

Ofschoon wy hiervoren de geringe offerpenningen in St. Pieters-kerk hebben doen kennen, maekte men echter veel werk van de processie of omgang met de groote kermis. Men spaerde geene moeite of kosten om allen luister hieraen toe te brengen. Evenwel als men de zeden van heden met die van dien tyd nagaet en vergelykt, dan vindt men het niet zonder redenen zeer aenstootelyk, van den godsdienst met heidensche gebruiken of vertooningen vermengd te zien. Waerlyk het komt vreemd voor van de geestelykheid met het Allerheiligste, het kapittel in het hermelyn uitgedost, en de gilden en broederschappen, met hunne banieren, vergezeld te zien met couleur-dansers, hantsoppen (arlekyngs) met zotskappen (1); muzikanten die voor de hantsoppen en de swardansers (2) spelen, men het gulden kalf ronddroeg, enz., enz. Het komt immers zonderling voor, van in de processie geschilderde wagentjes of huisjes met poetsmakers, en speelwagens met tooneelspelers aen te treffen, en van dit alles door aangestelde bestuurders of ordonnateurs te zien regelen (3).

Wy vermeenen ook in de hydragen, onder letter A, als een specimen van de bygeloovigheid des tyds te moeten mededeelen, en wel namelyk van in eene kerkmeesters-rekening te vinden: *dat men van de huisvrouw van zekeren Merten Debie heeft ontvangen twee stuivers voor een pond boter, die zy aen de kerk beloofd had, omdat de zuivel (room) harer koci niet betooverd en zoude worden.*

1662.

Hetland van Turnhout was nog altoos met den markgraef van Antwerpen, over de betaling der militaire leveranciën, in twist. Deze ambtenaar, die de bevelen van den gouverneur-generael moest uitvoeren, beschreef den 13^{en} january de hoofdofficieren der zeven kwartieren van Antwerpen. Hy zegde dat die van Mechelen, zoo als bevolen was, van aen de vyf regimenten, die uit de provincie naer Spanje vertrokken waren, de noodzakelyke levensbehoefden hadden geleverd tot Rupelmonde, om later door de kwartieren van Antwerpen te worden terug gegeven, om op den eersten toe te stanen onderstand te verhalen.

Deze levensbehoefden, die onverminderd de gedane vrachten van Antwerpen naer Mechelen en Lier, waervan men ook de

(1) Kappen met bellen.

(2) Personen die heen en weër dansen.

(3) Zie hydragen, letter A.

betaling vroeg; waren geleverd aen den kolonel Don Diego d'Enxsi, te Lier, en beliepen 500 gulden.

Hierin moest betalen :

Herenthals	85-10
Gheel	51- 5
Santhoven	52- 5
Arckel	48-15
Ryen	67- »
Hoogstraeten	97- »
Turnhout	98- 5

500- » gulden (1).

Deze som moest binnen de zes dagen worden voldaan.

De schout, schep en de secretaris Proost werden door de *gecooitteerden* des lands van Turnhout, den 17^e daerop volgende gelast van naer Antwerpen te vertrekken, ten einde zich tegen de gevraagde betaling te verzetten, doch hunne poogingen mogten daer weinig baten.

Dezelfde markgraef gaf by zynen brief van den 31e derzelfde maend (2) aen de genoemde officieren te kennen, dat hy van den raed van Brabant de *exécutoiren* had ontvangen om hen tot de betaling van de geleverde levensbehoefden en scheepsvrachten te dwingen. Hy verwittigde hen tevens, dat, wanneer zy den volgende woensdag met eene goede som gelds kwamen, hy, niettegenstaende hy sterk werd gepraemd, de dwangmiddelen zoude opschorsen, ten einde alle zware en nuttelooze kosten voor te komen.

Vier schippers van Gent, die een en veertig pleiten hadden geleverd, eischten eene betaling van 1722 gulden, en andere schippers voor 35 pleiten 1470 gulden.

De wethouder van Turnhout, met de medewerking van den heer Moetselt, raedshcer der prinses Amalia, deden by den gouverneur-generael Carracena en den ambassadeur van Spanje alle poogingen om deze kosten te ontwyken. De secretaris Proost en de schout van Gierle werden hiervoor naer Brussel afgevaerdigd, en bekwamen eenigen afslag.

In february zonden de gedeputeerden der kwartieren van Turnhout, Herenthals, Hoogstraeten en Santhoven een omstandig vertoogschrift aen den heer kanselier van Brabant, waerby zy te kennen gaven, dat, ofschoon zy benevens de andere kwartieren van Antwerpen bereidwillig, zonder tegenzeggen, hadden opgebragt de som van 62,000 gulden voor de spaensche

(1) Zie bydragen, letter B.

(2) id. id. C.

troepen; die in november van het vorig jaer voor Antwerpen hadden gelegen, nog dagelyks lasten moesten opbrengen, zonder te weten waertoe zy gehouden waren, en gevolgenlyk verlangden dat de markgraef van Antwerpen hierover rekening zoude doen.

De 15^e meert was een heugelyke dag voor de stad en Vryheid Turnhout. De wethouder namen alsdan kennis en beraemden over een vertoogschrift van de moeder en *procuratresse* van het H. Graf onzes Heeren te Hasselt, ten einde eene school voor jonge meisjes in de Vryheid op te rigten.

De Kanonikessen zegden onder anderen in hun vertoogschrift (dat wy in de bydragen onder letter D mededeelen) dat zy leefden volgens den regel van den H. Augustinus, en door byzondere verordeningen verbonden waren, van tot Gods allermeeeste eer en ter bevordering der katholyke religie en ter zielen zaligheid meisjes-scholen te houden; dat zy zich toelegden om dezelve in deugden, goede manieren, in het lezen, schryven en allerlei handwerk te onderwyzen; dat zy hen in de fransche tael en in het muziek, ter bevordering van den godsdienst, onderwezen; dat de Albestierder hunne poogingen te Hasselt zegende, en er derwaerts van verschillende landstrecken, alsmede van Turnhout, van de baronie van Breda en de meijery van 's Bosch, aenzienlyke en treffelyke dochters waren komen woenen, maer dat men hun dikwyls de verre afgelegenheid des lands had doen opmerken, en zy meermaels ernstiglyk aenzocht waren geweest, van zich in de nabyheid der kwartieren van Holland te vestigen; dat zy om die redenen Turnhout als eene welgelegene plaets daertoe hadden verkozen, en derhalve de bemagtiging van schout en schepenen verzochten, ten einde aen het verlangen van godvruchtige en katholyke ouders der onliggende plaetsen te kunnen voldoen.

Evengemelde Kanonikessen beloofden tevens dat hunne inrigting in geenerlei wyze de stad zoude bezwaren, maer dat zy zelfs ter eere Gods en tot nut der gemeente, de arme dochters der Vryheid op zon- en heiligdagen kosteloos zouden onderwyzen.

De wethouderen besloten alsdan, na onderlinge voorstellen door hen en de opgenoemde moeder en *procuratresse* gedaen, van, voor zoo veel zy hiertoe bevoegd waren, hun verzoek om vier of vyf religieusen uit hun klooster van Hasselt af te zenden, en bepaelden tevens de jaerlyksche schoolgelden.

Men zoude betalen: voor de kinderen van de burgers en ingezetenen der Vryheid, in de eerste school vier, in de tweede zes en in de derde acht gulden. Verder werd er besproken, dat de bedoelde inrigting zonder kost of last der Vryheid moest

geschieden, en ook niemand, geestelyk of wereldlyk, *direct* noch *indirect* mogt benadeelen. Overigens werd er by schepenen en gezworen by die vergunning aen de Kanonikessen by onderlinge bewilliging bepaeld, dat zy geene oorzaak of stoornis mogten geven door het stichten van een nieuw orde van mansklooster; maer dat zy gehouden zouden wezen van voor hunne biechtvaders aen te nemen priesters uit het *exempt* kapittel van St. Pieter, alhier, of uit het klooster van Corsendonck, of wel de paters minderbroeders van het orde van St. Franciscus, sedert eenige jaren te Turnhout gevestigd (1).

Op den 22^e maart zonden de Kanonikessen uit Hasselt een vertoogschrift aen Hare Hoogheid de prinses Amalia van Oranje, ten einde insgelyks hare bewilliging tot de oprigting der gemelde school te bekomen. Dit vertoogschrift, in het fransch opgesteld, deelen wy, voor zynen zonderlingen styl, in de bylagen onder litt. F mede. Het werd door bevel van Hare Hoogheid den 15^e april uit 's Gravenhage, ten sine van schriftelyk advies, aen de Turnhoutsche wethouders verzonden; welke op den 9^e mei niet alleen hunne gunstige gevoelen hierover, overeenkomstig hun besluit van 15 maart, uitbragten; maer ook harer Hoogheids bescherming voorgezegde Kanonikessen inriepen (2).

Gemeld vertoogschrift en advies werden door de prinses Amalia van Oranje gunstig onthaeld, die aen de Kanonikessen van het H. Graf de verlangde bemagtiging verleende.

Korten tyd daarna kwam een tak dier kanonikessen, tot groot genoegen der Turnhoutsche ingezetenen, in stad bewoonden, in welkers scholen, ofschoon een tyd door hunne verjaging door het fransch schrikbewind, hierin verhinderd, de jonge meisjes sedert twee eeuwen een goed onderwijs, gepaerd met godsdienst en deugd, ontvangen.

De bisschop van Antwerpen, Ambrosio Capello, vergunde hun insgelyks by akte, gedagteekend uit Antwerpen, dd. 1 september, van eenen tak huns kloosters van Hasselt naer Turnhout over te brengen en aldaer te verblyven. Dezelfde bisschop verleende hun ook by brieve, in de abtdy van Tongerlo, op 9 november geschreven, van dagelyks misse in hun te stichten klooster te laten lezen (3).

(1) Zie hydragen, letter E. (2) Id. letter G.

(3) Z. H. Paus Innocentius de IIe vergunde aen de kerk van het klooster van het H. Graf eenen altaer ter eere van St. Joseph, te verdienen zoo door geestelyken als wereldlyken van de beide geslachten, met zich te laten inschryven in het broederschap van den H. Joseph.

De Paus Innocentius de XIIIe vergunde in 1721 in hunne kerk eenen altaer, by wyze van broederschap te verdienen, voor al degenen die zich daer in lieten inschryven, zoo mans als vrouwen. Men noemde dit het *Broederschap van den Doodstryd*.

Volgens oudere gewoonte vereerde men van wege St. Pieterskerk op het hoogtyd van Paschen: aen de heeren koordeken, plehaen; schout en rentmeester van Hare Hoogheid, eenen stoop wyn van twee potten; aen de paters-minderbroeders, eenen stoop wyn van vier potten; aen den onder-pastoor, stadhouder, schepenen, secretaris en deszelfs eersten klerk; vorster, koster, kerkmeesters, aelmoesseniers en den bode der Vryheid, elk eenen pot wyn; aen den cantor, voor het zingen der *Passie Christi*, op Palmen-zondag, insgelyks eenen pot wyn.

De geofferde penningen in St. Pieterskerk, met de schael gedurende het jaer rondgehaeld, bedroegen B. C^t 270-5-0. Idem die, in de offerblokken gevonden, beliepen tot B. C^t 184-6-9.

Ter oorzaak van de hergieting en de verbetering der klokken in den toren van St. Pieterskerk, werd er ingevolge goedgekeurde ordonnantiën bepaeld, dat men zoude betalen: voor het luiden der groote klok, 10 rynsgulden, wanneer de uitvaart op denzelfden dag der begrafenis plaats had, en 13 gulden, wanneer de uitvaart later geschiedde. Het waslicht, in de lykdiens ten te gebruiken, werd genomen ten minste op 30 ponden; voor de begrafenis in de kerk 3 gulden 12 stuivers; voor het gebruiken van het beste zwart baerkleed 20 stuivers, en twee stuivers daags zoo lang hetzelfde op de baer lag; id. voor het beste wit baerkleed 15 stuivers, en 2 stuivers id. id.; id. voor het gemeen zwart met een wit kruis, 4 stuivers, en 1 id. id. id.

Voor het opvolgende of tweede gelui: wanneer de begrafenis en de uitvaart zamen geschieden, 4 gulden, en als de uitvaart later werd gehouden, 5 gulden. Voor het te gebruiken waslicht 18 pond, en had de begrafenis op het kerkhof plaats, dan voldeed men met 12 pond.

Voor het derde gelui: als de begrafenis en de uitvaart op eenen dag plaats hadden, 12 stuivers en zes pond waslicht.

Er werd dit jaer, door den zilversmid Leonardus Vanmuggenhoven, te Antwerpen, een zilveren *kop* geleverd, die moest dienen om aen de ingezetenen de H. Sacramenten toe te dienen. Deze zilveren *kop* kostte 257 gulden 17 1/2 stuivers.

Dewyl het oude orgel slecht tot den noodigen dienst meer kon gebruikt worden, zoo werd er een nieuw aen den heer Joan Le Royer, vroeger orgelmaker en organist van St. Michielskerk te Gent, en alsdan orgelmaker en organist van Z. K. M. van Spanje als hertog van Brabant, in 't paleis te Brussel, aenbesteed.

Dit orgel moest bevatten: 1 prestant van 8 voet in het groot klavier; 1 bourdon van 16 id.; de octaef van 4 id.; de super octaefs van 2 id.; de mixture van 4 pypen; de cimbal van 5 id.; de cornet van 7 id.; de holpyp van 8 voet; de fluit van 4 id.;

de nazar van 3 id.; de trompet van 8 id.; de schalmeijen van 4 id.; de kleine fluiten van 2 id. In de registers van den stoel of tweede clavier: 1 prestant van 4 voet; de holpyp van 8 id.; de fluit van muziek van 4 id.; de octaef van 4 id.; de sexquestara van 2 pypen; de mixture van 3 id.; de tierce sufflet van 1 id.; de kromhoren van 8 voet; 1 tremblant, nachtegael en pedaal, werkende aen het clavier van boven; 1 register, dat beide de clavieren zamen spelen, moest hebben 45 toetsen.

Verder moest de aennemer vier blaesbalgen leveren, naer evenredigheid van het orgel en de *circuit* van 't oxael. Bovendien moest hy het oude orgel, het oude oxael (*) en de zoldering afbreken, en eindelyk het oxael en de zoldering vernieuwen, enz.

Voor al deze werken en het stellen van het orgel betaelde men 2200 gulden en eene vereering van 55 gulden.

De orgelkas en de *circuit* van den orgelzolder werd, volgens een daervan opgemaakt plan, verveerdigd door zekeren Jacobus Dezy, schrynwerker te Gent, en kostte 750 gulden. De plankon voor het oxael werden door de kerk geleverd.

Na het stellen van het orgel werd de aennemer met zyne vrouw en zynen zoon te Turnhout goed gefeest, waervoor men 35 gulden betaelde. De zoon van den schrynwerker verkreeg eene toelage van 15 guldens.

Het orgel werd door dry organisten, *hun de conste als meesters wel verstaende*, goedgekeurd. De hiervoor aengevraegde personen waren de heeren Beeckmans, van Corsendonck, Jan Posselius, van Gheel, en Delaet, van Herenthals.

Intusschen dat het orgel werd gesteld, overleed de organist Nicolaes Claessens. Men deed vervolgens eenen oproep, en belege een konkoers op Vryheids-kosten, tot het bekomen van eenen bekwamen persoon, aen de organisten, onder anderen van Antwerpen en Gent. Zekere Jan Gheyaert, als de bekwaamste gecoordeeld zynde, werd later benoemd.

De gezamenlyke kosten, betrekkelijk het gemelde orgel, oxael, enz., enz., werden betaeld met dry duizend dry honderd negen en tachtig gulden veertien stuivers.

Voor het betalen dezer kosten, en voor het hergieten en vergrooten der klokken, ligtte St. Pieters-kerk, op rente, van zeven verschillende persoguen, eene som van 6470 gulden.

Daer men in het voorjaer eenen zeer duren tyd beleefde, dusdanig dat eene veertel koren (rogge) tot 10 rynsgulden 8 à 9 stuivers, eene veertel gerst zes gulden en half, eene veertel haver vyfen eene veertel bockweit zes gulden 7 à 8 stuivers werd ver-

(*) Het oude oxael was aen het koor.

kocht, maekten de molenaers ook misbruik in het scheppen van graen voor hunnen maelloon. Derhalve, en om de hierover gedane klagten, den ontrouwen handel der molenaers en de schade, die zy daerdoor aen de inwooners toebragten, te doen ophouden, vonden de schepenen op 9 mei goed, van met de keurmeesters voor en na den noen, den Lokeren-en Goirmolen, alsook dien van Oud-Turnhout te gaen bezigtigen, ten einde de schepschotels na te zien en te onderzoeken. Dit onderzoek vonden zy hoogst noodzakelyk, om redenen dat zy wel onder-richt waren, dat eenige molenaers uit eene veertel rogge, wegende 16 steenen (108 ponden), één steen schepten, terwyl hun nie meer dan het 24° vat (4 1/2 pond) toekwam. Zy bestatigden dan ook, dat de schepschotels wezenlyk nagenoeg een pond meerder konden bevatten, dan waertoe de molenaers regt hadden (1).

Den 20e juny werd de heer Jan Boecx, schepen en hoofdman van de gilde St. Sebastiaen, met grooten luister in St. Pieters-kerk begraven.

In de vrywillige vergadering van 26 july besloten de *gecoitteerden* van het land van Turnhout, in de afwezigheid van die van Arendonck, dat eenieder tot het overhalen van de *bagage* van Hare Hoogheid de prinses Amalia en haer gevolg; naer haer kasteel te Turnhout, het bepaeld getal karren zoude leveren, en bydragen tot het aenkooppen van een vet kalf, eenen hamel, twee vette lammeren en zes koppelen kapuinen voor hare keuken (2).

Den 5^e augustus, wanneer de prinses Amalia te Sevenbergen reisveerdig was om voor eene verandering van lucht de baden van Spa te nemen, en inmiddels naer Turnhout haer kasteel eenigen tyd te komen bewoonen, beloofden de *gecoitteerden*, op het verzoek van den hoofdschout, dat het land van Turnhout voor deze reiskosten, behoudens nadere bepaling, eene som van ten hoogste 600 gulden zouden bydragen (3).

Op den 28^e derzelfde maend, zynde de zestigste verjaerdag van de prinses Amalia, besloten de genoemde *gecoitteerden*, dat men Hare Hoogheid, op haer hof (kasteel) alhier verblyvende, zoude gaen *gratuleren*; haer nog eene reeks van jaren wenschen, en haer daerenboven vereeren twee stukken lynwaed, te Turnhout bewerkt, en die dry honderd gulden min of meer mogten kosten.

De hoofdschout, de rentmeester Pauli, de licenciaet en de secretaris Proost, benevens de schout van Gierle, de secretaris

(1) Zie bydragen, letter H.

(2) Id. id. I.

(3) Id. id. K.

van Beersse en de schout van Lille werden tot het doen der bedoelde gelukwensching als afgezanten by Hare Hoogheid gezonden (1). By haer ontvangen zynde, nam de secretaris Proost, uit naem der afgeveerdigden, het woord, en deed aen de prinses Amalia; by het aanbieden der voormelde twee stukken lynwaed, den wensch: *Dat de godinnen Parcen de draden van het leven van Hare Hoogheid nog zoo vele jaren zouden willen verlengen en uitreiken, als er druden waren in de twee stukken lynwaed die men aen haer vereerde* (2).

Denzelfden dag, 28 augustus, werd er ook bepaeld, datmen het verteer, door den hofmaerschalk van Hare Hoogheid, by Laureys Reyns gedaen, bedragende nagenoeg vyf pond, voor zekere bewezene diensten, door den lande van Turnhout zoude worden voldaan (5).

In zitting van 7 september gaf de hoofdschout aen de afgeveerdigden van het land van Turnhout te kennen, dat Hare Hoogheid, de prinses Amalia van Oranje, voornemens was van de grachten of vesten van haer hof (kasteel) alhier te doen ruimen en kuischen, en dat het wel redelyk ware dat de stad on liet land de hiervoor te doene kosten betaelden. Deze kuisching der vesten, en de daervoor te dragene kosten door de *gecoiltterden* ingewilligd zynde, werd de ruiming, overeenkomstig de voorwaerden, die wy in de bydragen onder letter M mededeelen, aenbestede aen zekeren Michaël Wouters en zynen broeder, op 25 september, voor eene som van vyf honderd vyftig gulden.

In het begin van het jaer was er in de Vryheid Turnhout tussehen de wethouderen en de burgery met de prinses Amalia een groot geschil ontstaen, wegens het veranderen van het magistraet, dat jaerlyks volgens oudere gewoonte gedeeltelyk moest worden herkozen. De prinses wilde een inbreuk maken op de voorregten der Vryheid, die zy zelfs by hare *blyde inkomste* had gezworen van te zullen handhaven.

Hare Hoogheid had haren raedsheer Jan Moetsfelt en den hoofdschout Vansoutelant, by hare brieven van 25 january (4), gemagtigd en aengesteld om in haren naem by de vernieuwing

(1) Zie bydragen, letter L.

(2) Parcen (schikgodinnen). Dry gezusters, Clotho, Lachesis en Atropos, die den levensdraed der menschen spinnen, en naer willekeur verlengen en verkorten. De jongste Clotho omwindt de spil met wol; Lachesis spint den draed en Atropos, de oudste, snydt denzelfen met de schaer af, wanneer de mensch moet sterven. (Fabelk. zinnebeeldige voorstelling).

(3) Zie bydragen, letter L.

(4) Id. id. M.

en verandering van het magistraet uit de veertien voorgestelde persoonen er twee te kiezen, die zy tot Hare Hoogheids dienst en tot stads welvaren nuttig en bekwaem zouden oordeelen.

De wethouderen verzetteden zich tegen deze aenmatiging, en gingen na bekomen advies van den raed en advokaet Moors, dd. 16 february (1), op den van ouds bepaelden dag, zoo altoos was geplogen, tot de vernieuwing van het magistraet over.

Wy achten het noodzakelyk de wyze, waerop de jaerlyksche kiezing of verandering der wethouderen, die wydloopig in hün besluit van 23 october omschreven, en in de bydragen onder letter P is aengehaeld, hier beknopt aen te stippen.

Alle jaren, op den eersten werkdag na Dry-Koningen, vergaderde zich in 's heerenhuis (stadhuis) in den voormiddag de schout en de dienende schepenen met hunnen secretaris. Aldaer zynde ontsloeg vooreerst de schout de gezworenen, ten getalle van zeven, van hunnen eed. De zeven schepenen, die daer tegenwoordig waren, werden daerna gelast volgens geweten, en God voor oogen hebbende; zeven andere te kiezen uit de allereerbaerste, de vreedzaemste, de rykste en de wyssten uit de stad en Vryheid, en den roomsch-katholyken godsdienst belydende; namelyk dry ingezetenen uit de Vryheid en eenen onder de palen van Oud-Turnhout, die nog in functie geweest waren, en dry andere persoonen van goeden naem en faem, te weten: twee van Turnhout en eenen van Oud-Turnhout of deszelfs gehuchten. De namen der zeven alzoo gekozene persoonen werden alsdan door den secretaris aen den schout overhandigd, om ze door den vorster ter puijen (op het steiger van 't stadhuis) ten tien ure voornoen te doen bekend maken.

Dit gedaen zynde, vertoonden zich, na voorafgaende berigt, de vier herkozenen en de dry gekozenen denzelfden dag des namiddags ten 4 of ten 5 ure op het stadhuis, ten einde door den hoofdschout, in 't bywezen van de oude schepenen, in functie te worden gesteld. De nieuwe schepenen vervoegden zich dan, den zelfden dag, by de oude schepenen in de regtbanken om naer behooren een ieder regt te laten wadervaren, tot tyd en wyle, dat de oude hun volle ontslag bekwamen, hetwelk altoos plaets had op den eersten werkdag na Lichtemis voornoen op het stadhuis (2).

Op dien dag koos de schout van wege Z. K. M. twee persoonen uit de veertien, welke twee persoonen er nog twee andere

(1) Zie bydragen, letter O.

(2) Op dezen dag hielt men jaerlyks ten stadhuize feest. Men noemde dit schepen-maelyd, wanneer de nieuwe en afgaende schepenen, op vryheidskosten, gewoonlyk goede eier maakten.

volgens hunnen keus namen; deze vier kozen er nog dry, twee uit de Vryheid en eenen van Oud-Turnhout, of deszelfs gehuchten.

Dit alzoo te zamen gesteld getal van zeven mannen dienden als schepenen, en de overige als gezworenen.

Den 9^e november, ten elf ure voormiddag, boden zich de secretaris der Vryheid, met de schepenen Willem Metten en Geeraerd Wouters, ten huize van den rentmeester Pauly aen, om aen den raed en secretaris van H. H. de prinses van Oranje, den heer Rinet, een bezoek te geven en het voormeld besluit van 23 october te overhandigen.

Gemelde raed ontving de genoemde afgevaardigden zeer heusch, en gaf hun te kennen, dat Hare Hoogheid niet van voornemens was, de costuimen en privilegiën der stad te kort te doen, en dat hy hun besluit aen de prinses zoude voordragen om, enz.

De secretaris der Vryheid overhandigde ter zelve tyd, in liet bywezen van de genoemde schepenen, aen den heer Rinet een verloopschrift (1) rakende het vergeven der secretary van den lande van Turnhout, en verkreeg ten antwoord dat hy het aen H. H. zoude voorlezen zoohaest hy in 's Hage, waernaer hy vertrok, en ook van zyne ervarendheid alhier, zoude verslag doen.

Den 11^e november had er eenen aenslag, in de Baerleheide, van twee karren, geladen ieder met vier veertelen koren, plaets. Deze karren hoorden toe aen Peeter Eenens en Jan Geerts van Baerle-Hertog. De aenslag geschiedde door Christiaan Van Kerkhof, kaporael onder Don Antonio de Carillo, en de soldaten Huibrecht Deris en Mathys Van Gelderop, in garnizoen te Lier. Die soldaten staefden hunnen aenslag, op het verbod gedaen by het placcaert van 3 december 1655, *waerdoor allen uitvoer en onder anderen verboden was, dat niemand meer graen dan voor eene week behoefte mogt aenkoopen.*

De Turnhoutsche wethouderen deden het aengeslagen graen onder borgstelling lossen, en de genoemde soldaten werden op de goede getuigschriften van de schepenen van Baerle-Hertog tot de kosten verwezen.

Overigens leverde 1662 geene meldenswaardige gebeurtenissen op, dan alleenlyk, dat de koning van Engeland in het na-jaer aen den koning van Frankryk de stad van Duinkerke met zyne omliggende plaetsen voor de som van vyf millioenen ponden verkocht. Het tractaet werd den 27^e october gesloten, en den 27^e november namen er de Franschen, ten spyte van den Hollander en den Spanjaerd, bezit van.

(1) Zie hetzelfde onder de bydragen, letter Q.

Lodewyk XIV deed er den 2^e december zyne intrede; en gebruikte weinig tyd daarna dertig duizend mannen om die plaets te versterken en aldaer de beroemde Rysbank (*) die in de wereld zoo veel gerucht baerde, te maken.

1762.

In de eerste dagen van january zond het staetsbestuer aen de magistraten van Turnhout, ten advies een klagschrift van den procureur-generael van Brabant, over de misbruiken waeraen sommige secretarissen pligtig waren, wegens het lang achterhouden van penningen aen de weezen toekomende.

Het advies door de genoemde wethouderen hierover gegeven, luidde onder anderen :

Dat het binnen het land van Turnhout geene gewoonte was, dat de secretarissen eenige penningen ophaelden van gedane verkooping, maer dat dit altoos door een' notaris of ander bekwaem persoon naer verkiezing der mombers zou geschieden; dat die penningen, met advies der wethouderen, meest op interest door de mombers, aen den burgemeester der Vryheid werden gegeven, ten ware dat de kleine nalatenschappen moesten dienen voor den onderhoud der weezen; dat zy wethouderen zorgden, dat de voogden op tyd rekening deden, met een woord, dat zy tot dan toe weinige of geene redenen hadden van zich over de administratie en bestiering van weezen-goederen of penningen te beklagen.

In het begin van dezelfde maend january werd de hoofdschout gelast, van alle werwers van vreemde mogendheden, alsmede deserteurs van Zyne Majesteits-troepen te vangen.

By besluit van 28 january bemagtigden de hoofdschout, schepenen, gezworenen en gecommiteerde gegoeiden, den dienenden burgemeester, den heer Paulus Egidius Loyens, van penningen op zyn crediet voor rekening der stad te ligten, om 5000 gulden voor de beden te kunnen betalen.

In de vergadering van 18 maart van de *gecoitteerden* des lands van Turnhout, gaf de hoofdschout de Fierlant berigt, dat de markgraef van Antwerpen eene som van f 19,615-6, by verdedeling op de zeven kwartieren, op den 6^e derzelfde maend had uitgezonden; dat deze verdedeling was voortgesproten uit de *repartitie* van de 42,100 gulden, op 27 september 1746,

(*) Eene versterking in de zee om de haven te beveiligen.

gevraagd tot het betalen van *fascinen, piquetten, fagots*, enz., die geleverd waren geweest aen het beleg van het kasteel van Antwerpen, ten dienste van zyne allerchristelykste Majesteit; dat, dewyl de baronie en het hertogdom van Turnhout van alle leveranciën en lasten, die voor de fransche kroon gevraagd waren geweest, bevryd was verklaerd, hy, schout, vermeende dat het hertogdom van Turnhout in de bovenstaende som van f 19,615-6 niets moest bydragen, redenen waerom hy eene beslissing van wege de *gecoitteerden* inriep.

Na dit bericht werd er na beraming besloten van den vrydom van de baronie en het hertogdom, ingevolge menigte voorgaende bekomene decreten, te handhaven, en van den heer schout de Fierlant te gelasten van zich met de afschriften dier ontlastbrieven in de eerste vergadering der hoofd-officieren aen te bieden, om te zien of zy den voorschreven vrydom wilden bewilligen, ja of neen, en ingeval van neen, twee of dry advokaten te Brussel te raedplegen en verslag te doen, ten einde hierover naergoedvinden eene eindelyke beslissing te nemen (*).

Den 19^e meert werd zekere Adriaen Dewolf, geboren te Haerlem, door de wethouders ontslagen van het betalen van het regt der poortery. Er werd aen hem ook vrydom verleend van militaire logementen, burgerwachten en accynsregten, op voorwaerde dat hy zoude verklaren en zich verplichten, dat, wanneer hy den minsten burger met eenigen handel zoude benadeelen, of wanneer hy in zyn huwelyk kinderen verwekte of kwam te hertrouwen, dadelyk het poortersregt, bedragende honderd gulden, zoude betalen.

De heer Dewolf nam deze voorwaerde den 20^e meert aen.

Denzelfden dag verleende men ook aen Jacobus Souffers, aelmoesnier en heiligeestmeester, den vrydom van accyns en andere lasten, die zyne voorzaten hadden genoten.

155 kinderen deden dit jaer hunne eerste Communie in St. Pieters-kerk, welke ieder eenen koek van eenen stuiver van wege de Vryheid kregen.

De onderpastoor Vanheurek bekwam 33 gulden 12 stuivers voor het ujtreiken van pryzen, suikergoed en *suffragiën* in den Cathechismus.

In dit jaer werd er in St. Pieters-kerk een nieuw marmeren altaer ter eere van S. Anna opgerecht. Verscheidene personen teekenden hiervoor in, onder anderen de erw. Martinus Bellens, kanonik-jubilaris der gemelde kerk, gaf honderd gulden; de licentiaet Keersmaeker 25 gulden, en Balthazar Van Straelen en Jan Noydens (de brouwer) bestelden hiervoor aen

(*) Zie bydragen, letter R.

Suyker Anneken, de eerstgenoemde eenen ducaton en de tweede twee patacons. Dominicus Loffers, Jan Vanlaer, Anna Temp, Maria Dewilde, Magriet Maes, Jan Mallans, Beyken Dierckens, Jan Dancels, Peeter Dergent, Mathys Vermaeren, Rysheuvels, jufvrouw Van Meurs, Nicolaes Van Schaluynen, de onderpastoor, Maeyken Verachter, Catelyn Emsen, Verschueren, zoon, en de oude, Jan Timmers, de weduwe Jan Boecx, Willem Meykens, Wouter Colen, Peeter Vandeyen en Peeter Defran bragten; de eene eene meerdere en de andere eene mindere som by.

De schael in St. Pieters-kerk van St. Jans-misse, 1761 1762, bragt op 122 gulden 15 stuivers, en de offerblokken 61 gulden 10 stuivers.

Den 19^e mei gaf de heer hoofdschout de Fierlant aen de wethouderen te kennen, dat volgens eene plakkaet van H. K. en K. M., dd. 3 meert (*), al de openbare wegen en heirbanen op 40 voeten breedte moesten gemaakt en onderhouden worden, enz., enz. Dien ten gevolge werd er besloten, dat alwaer de Vryheid beplantingen op de wegen had gedaen; deze alzoo zoude worden onderhouden, maer dat men ook al de straten, waerop de aenpalende eigenaren beplantingen hadden, men deze ook door hen zoude doen maken en onderhouden.

De eigenaren aangelanden op Schorvoirt maekten dit jaer eenen nieuwen dyk door het heiken van het zoogenoemd Zandvliet tot aen de Veedykstraet.

Den 2^e october benoemde de hoofdschout en de schepenen den erw. heer Franciscus Vanhirtum, professor in de latynsche scholen, als kapelaen van de kapel te Severdonck.

Op 20 november werd er door de heeren plebaen; hoofdschout en schepenen als *opperprofiseurs* der tafel van den huisarmen, een geschil uit den weg geruimd, met den heer Jacobus Josephus Balsa als testamentelen mombler der kinderen van wylen J. B. Balsa, oud-aelmoesnier; wegens eenig geld dat deze laetste, door zynen biechtvader, zekeren pater *Jan Vier* genaemd, aen de heeren schepenen had doen ter hand stellen.

De genoemde mombler hield staen dat hetzelfde aen de weezen moest worden terugggegeven om redenen dat de heeren schepenen niet konden bewyzen, dat de overledene iets aen den armen verschuldigd was; dat men moest veronderstellen, dat die gedurig in zyne ziekte, zoo wel voor als na het overleveren van het bedoeld geld, *wispelende* (ylhoofd) was, hetzelfde geld in de meening dat hy het schuldigd was, had doen overleveren.

(*) Zie hiervan eenige artikelen onder de bydragen, letter S.

De *opperprovisours* beweerden het tegenovergestelde, en zagen het als eene gifte aen die den armen toekwam.

Doch daer de zaak twyfelachtig was, kwam men overeen, van de f. 540.17 » na aftrek van 26 gulden 14 stuivers, die men konde bewyzen dat wylen J. B. Balsa nog aen den armen schuldig was, dus nog f. 523.3 «, half en half, voor den armen en voor de weezen te deelen (*).

Daer advokaet Louys, die tot dan toe met de verdediging der vryheidsgeschillen was gelast geweest, raedsheer van den souvereinen raed van Brabant was gekozen, werd de heer Gosewinus de Fierlant, advokaet by denzelfden raed, in plaets van den voornoemden heer Louys, aengesteld om in zaken der Vryheid te dienen.

Er werden dit jaer vyf persoonen, vreemd aen de Vryheid, voor eeuwig uit de staten van hare K. en K. majesteit gebannen, en een vrouwspersoon, geboortig van Turnhout, door den scherpreger *secretelyk* gegeeseld.

Een gevreesde brandstichter, die in de baronie van Breda vele cuveldaden had begaen, werd hier gevangen genomen, en stierf in het gevangenhuis.

Ten slotte achten wy ons gelukkig, myne heeren, aen UEd. onzen welmeenenden dank, voor uwe medewerking en raedgevingen, te kunnen herhalen.

Aldus gedaen en voorgelezen in de openbare zitting van den gemeente-raed te Turnhout, datum als boven.

Ter ordonnantie :

De Burgemeester,

De Secretaris,

J. A. A. DIERCKX.

P. J. HEUVELMANS.

(*) Zie bydragen, letter T.

BYDRAGEN.

1562.

A.

EXTRACTEN UIT DE KERKMEESTERS REKENING VAN HENDRIK VAN GELDROP EN HANS VAN ROMERSKERCKE.

« Op ten iersten july van den zelve ontfangen (Matheus Van Dorn) van een pont boter ende vyf eyeren II st. (twee stuivers).

« Op ten achtsten augusti van den selven ontfangen van derthien eyeren I st. I oort.

« Op ten sessentwintichste decembry van den selven ontfangen van een pont boter VII oorden.

« Noch op ten voors. dach den caleurdansers (harlequeinen) voor een vat biers nae doude usatie en voor haer dansen betaelt XXIII st.

« In den iersten op Turnhout kermis dach gehaelt ten huysse van Hans Van Rommerskercke XX stooopen wyns de welcke dese kerkmeesters ter ordonnantien van Scepenen hebben gedistribueert ende gegeven den gene die de fransse factien en spelwagens op den voors. kermisdach in den voors. ommeganen brengen zouden elcken stoop ten pryze van seven stuyvers. De vs. XX stooopen VII ryng.

« Noch op ten sestiensten augusti gecoect vier douzyne bellen voor de caleurdansers (harlequins). Dr voor betaelt 6 st.

« Noch voor dry ellen roet boccaels tot behoef van den zelve dansers betaelt XII st. 10 d.

« Noch op ten zelve kermisdach (22 augustus) den herderkens spelende voor thuys van Bethlehem nae doude usantie betaelt XII st.

« Noch op ten zelve kermisdach den speliedens spelende voor onze Lieve Vrouwe betaelt III st.

« Noch op ten voors. kermisdach van het gulden kalff omme te draegen betaelt V st.

« Noch den speelman die de voors. caleurdansers spelende was betaelt V st.

« Noch op den voorsereven kermisdach Joris Dehose voor zynen diensten van den ommeganen in oordre te stellen navolgende der ouder constuymen betaelt XXIII st.

« Noch op den voors. kermisdach voor den voors. Joris Dehose, Frans Van Scaluynen, Jan Keyen en meer andere die den ommegeanck helpen stellen voor eenen inbyt betaelt IX st.

« Betaelt den swardansers van op Turnhout kermis dach gedanst ende gespeelt in den voors. ommegeanck XXXV st.

« Noch betaelt Mr Geerde Savegreyn van de huyskens die in den ommegeanck ryden te schilderen VI st.

« Item op ten sestiensten juny ontfangen vyft handen der huisvrouw Merten Debie voor een pont boteren dat zy der kercken geloofst hadde, om dat haer koe haer suyvel (room) nyet betoovert en zoude worden II st. (twee stuivers).

1662.

R.

EXTRACTEN UIT HET RESOLUTIE BOEK VAN DEN LANDE VAN TURNHOUT.

Antwerpen 15 january 1662.

Mynheeren,

Alsoo Sync Ex^{te} geordonneert heeft aen die van Mechelen, dat de selve provisionelyck soude gheven aen de vyf regimenten, die nu wt dese provincie vtrocken zyn, om naer Spanien te gaen, de nootelycke vivres, om van daer tot Rupermonde, om het empost daer van, aen hen gerembourseert te worden by de seven quartieren van Antwerpen, ende dat tot dien eynde hen soude adresseren aen my, gelyck alreede gedaen hebben, om het voorn. remboursement te hebben, oock dat aen my wort geordonneert datte quartieren souden opbrenghen en betaelen die reekeninge van de schippers van Antwerpen over de vrachten gedaen in het eerste vervueren militie van Antwerpen naer Mechelen en Lier onder het verclaren in voors. orders begrepen, dat alles valideren en korten zal aen het eerste te consenteerende subsidie : Soo sullen UE. gelieven binnen Antwerpen te komen op donderdach toekomende wesende den 19 deser om over d'een en d'ander samen te resolveren, ende doen wat van noode wesen sal voorts alsoo ick als hebbe de vyft hondert guldens voor de vivres, die Sync Ex^{te} aen dese quartieren geordonneert heeft te sien aen colonel Don Diego d'Emxsi tot Lier gelegen hebbende volgens UE. resolutie en kennisse in de lest voorgaende vzaedinge gehouden gaet daer over hier mede die repartitie ten eynde dat UE. gelieve

mede te brengen elck sync quote, sal my daer op verlaten, en ten dage vs. UE. hier verwachten en blyve.

UE. goetwilligen dienaer

(Get.) J. A. VAN DER EYCKEN, Maregrave.

Aen die hooft officieren van de quartieren van Antwerpen, Herenthals, Gheel, Santhoven, Arckel, Hoogstraten en Turnout.

Repartitie van de 500 gulden.

Herenthals	85-10
Gheel	51- 5
Santhoven	52- 5
Arckel	48-15
Ryen	67-
Hoogstraten	97-
Turnout	98- 5.

500- gulden.

C.

Aen de zelve hooft officieren.

31 january 1662.

Mynheeren,

Alsoo ick d'executorien hebben ontfangen van den rade van Brabant om die quartieren te doen executeren voor die schipvrachten vivres als anderssints in 'de selve executorien vermeldt, soo dient dese om selve UE. tadviseren, dat ingevalle en woensdach toecomende met eene goede somme gelts hier gelieft te komen, ick mette selve executorie tot daertoe sal supercederen, omme t'ontgaen die sware ende onnutte kosten, nyet tegenstaende ick ontspreckelyck worde gepraect, gelyck UE. konnen ordeelen, blyve hiermede

UE. goetwilligen dienaer

(Get.) J. A. VAN DER EYCKEN.

D.

Mercredy den 15 marty 1662.

Is ter vergaderinghe van schepenen en gesworene ingegeven en opgelesen seeckere requeste waervan de copy is volghende.

Aen die heeren Mynheer den Schout, schepenen en de regeerders der stad ende vryheyt van Turnhout.

Gheeft met behoerlyck respect en eerbiedinge te kennen die Eerw. Moeder, met die procurateresse, ende het geheel Convent van de religieusen canonickerssen van 't H. Graff ons Heeren tot Hasselt, hoe dat sy, syn levende onder den regel van den H. Augustinus ende door particuliere statuyten syn verbonden tot Gods aldermeeste eer, ende vervoorderinge van de catholique religie, en zielen salicheyt te houden scholen van dochterkens, en hun professie te maecken van de selve te instrueren, in deuchden en goede manieren, in 't lesen, schryven, en allerley hantwerk, oeyck die te oefnenen in fransche taele, ende spelen op instrumenten dienende tot Godsdienst, in welke oeffeninge die goetheyt van den Alderhoogsten hun heeft soo gelieft te seghenen tot Hasselt, dat derrewaerts syn comen wonen, van diverse quartieren, aensienelycke ende treflycke dochters; oeyck van dese, en die quartieren van die Baronie van Bredae en 'S Hertogenbosch, ende van andere aengrensende landen, van Holland, die welke hunne dochters thys ontfangen, bedancken hun van de ontfanghen oeffeningen, dan syn diverse reysen glachtig gevallen, over de veerheyt des weeghs; ende afgelegentheyte des slants, crustelyck die supplianten vsoecken, ten eynde sy quartieren van Holland wat geliefden te naerderen, wiens rechtveerdighe ende vele gebeden, die supplianten naer lanck versoek, insiende, hebben hun herwaerts getransporteert en vindende dese plaetse seer wel geleghen, en bequaem daertoe, syn geresolveert te voldoen den eysch van de godvruchtige en catholyque ouders, van de omliggende plaetsen, evenwel souden niet gheerno sulck godtvruchtig werk beginnen, sonder advies ende consent van hun Ed. Schouth en Schepenen, d'welck sy mits desen syn vsoeckende; en oeyck hopende, aengesien sy in geenderley manieren die stad en vryheyt en soecken te graveren maer soo vele hun aengact, beloven die te houden costeloos en schadeloos, jae tot meerder Godts eer en nutheyt van de gemeente, die arme dochters op sondaghen ende H. daghen te leren en te instrueren voor niet versoekende alleenlyck in margine deser hen goetduncken en welbehaghen van hun Ed. heeren welck doende etc.

Naer welke lecture, op 't versoek van de vs. schepenen en gesworene, in hunne collegie vschienen synde in propre persooenen; jousvrouw Maria Catharina Smelten en jousvrouw Maria Claire Bouwin, respectivelyck moeder en procurateresse des convents vs. gestaen binnen Hasselt, en naer onderlinge propoosten op den inhout van de gemelde requeste ende mette omstandigheden deszels metten anderen gehadt, oeyck over de jaerlyxen schoolgelden van deser stadts en vryheyt borgers en ingesetenen kinderen te gheven, te weten: vier guldens in ierste schole, sesse guldens in de

tweede en acht rguldens in de derde schole, voor yeder dochterken, dweleck sy souden leeren, te moeten betaelen.

En naer rype deliberatie, en door tusschen spreken van den heer schouth, by schepenen en gesworen tsamen representerende het corpus deser stad en vryheyt, overdraghen, goet gevonden en verstaen, datte selve voor soo vele in hen is consentende aen de voornoemde eerweerdighe moeder datte selve wt haer convent binnen Hasselt gestaen sal vermoghden aff te seynden, dry vier oft vyff religieusen om binnen dese stad Turnhout over te komen metten woon en alhier te houden fixe residentie, exerceren doceren ende instrueren de joncheyt in de vreesse Godts, die welke is het beginsel van wysheyt, en andere deuchden en manieren breeder in dit requeste hier vorens vhaelt, behoudelyck dat 't selve geschiede, nu in het toekomende, sonder cost en last deser stad en vryheyt voors. oeyck dat hier dore, t sy geestelyck oft weerlycke nyemant en worde geprejudicieert in syn recht, directelyck of indirectelyck consentende aen onsen secretaris hier van acte onder deser stadts en vryheyt's zegel, te maecken in forma etc. Actum in protesto Ammiationis Beate Abarie Virginis A° 1662.

Volgen de handmerken der schepenen en gesworen.

E.

Conditie besproken by schepenen en gesworen in admissie van de Eerw. Religieusen hier boven vermeldt en in de selve sup. te schryven:

« Item op dat binnen dese stad ende vryheyt Turnhout gheene oirsaecke oft stoor worde gegeven oft geleyt tot funderinge van een nieuw ordre van mansclooster meer als tegenwoordigh. Soo is conditie datte vs. eerw. religieusen nu noch in den tyt synde, sullen gehouden wesen, voor henne staende en woonende bichtvaders aen te nemen priesters witten exempte capittels van S^e Peeters alhier, oft ordre en cloostere van Corssendonck oft wel wt d'ordre der eerw. P. P. der Minderbroeders St Francisci alhier van outs ende oeyck over eenige jaren ingestelt en geadmitteert ofte wtte gheene die veleke in het toekomende by ons ofte onse naercomelinghen, binnen dese stad en vryheyt noch mogten geadmitteert worden: welke conditien de voorn. suppleanten hebben aenveert en geloofst nu en in het toekomende ten eeuwighen daghe te sullen onderhouden in teecken deser partyen voors. dese respective onderteceekent ten dage en jare voors. te weten 25 Marty oft protesto Annuationis Beate Marie Virginis A° 1662. (Geteckend) Suster Maria Catarina Sme'ten priorine, Suster Maria Clara Baüin soupriorine.

Testor: PROOST.

F.

Op IX May 1662

Is ter vergaderinghe van Math. Empsens, Christ. Mallans; Jan Boex en Jan Nuydens schepenen opgelesen dese naervolgende req^{te} by cöpye.

Tres haulte et serenissime Princesse,

Il y a long temps qu'on desire extreme nous a pousser d'offrir noz tres humbles respects a votre Alteze Ser^{me} et la supplier d'agr^{er} que souz sa protection nous puissions fonder dans la ville et franchise de Turnout un college ou academie, pour y enseigner la jeunesse en la langue francoise, a lire escrire et toutes œuvres manuel, comme a jouer de toutes sortes d'instruments, propres aux pieus^{es} filles, et damoiselles, et surtout tacherons de les bien fonder, en la crainte de Dieu, lequel est le commencement de toute science; pour faire icelle fonctions, prometons de n'estre nullement a charge a personne, notre ordre n'estant pas mendians, seulement priens de pouvoir que honoree de pouvoir agir, souz la protection de votre Alteze Seren^e.

En revainge de ceste faveur ne manquerons jour de notre vie d'invoquez le ciel de combler votre Alteze Ser^{me} de ces graces et benedictions; nous souhaittons assez heureuses, de nous voire dans les occasions de termoigner par effets que nous sommes.

Tres haulte et serenissime Princesse

De votre Alteze Serenissime tres humbles
servantes, les religieuses Chanoinesses
du St Sepulchre de la ville de Hasselt
le 22 mars 1662.

Alvorens hier op te disponer^{en}, sy gestelt in handen van die van de Magistraet tot Turnout, om daer op haer belanghen te segghen, ende hare hoocheyt te dienen van schriftelyck advies.

Actum in 'S Gravenhage den 15 april 1662.

Ter ordonnantie van hare hoocheyt

(Get.) FRED. RINET.

Ende naer voorgaende lecture is by schepenen voors. goedgevonden hare hoocheyt onse genadighe Vrouwe bekent te maecken de substantie van de acte, staende hier vorens onder de resolutie van den XV marty lestleden, aen de voors. religieusen Canoniekerssen by dese stadt ende vryheyte gegeven, waer by blyekt op wat voet, condition, en art^e de selve syn ontfangen, van wege dese stadt, allen welck aen hare hoocheyt sal dienen voor advies etc.

G.

ADVIES :

Genadighe Vrouwe,

Wy hebben met allen respect ontfangen de requeste aen hare hoocheyt geexpedicert wegens de religieusen Canoniekerssen van 't Heylig Graff binnen Hasselt, om alhier binnen Turnhout onder de protectie van hare hoocheyt te mogen funderen een Collegie oft Accademie, om in de selve de jonchyt in de vreesse Godts, fransche taele en goede manieren t exerceren etc. en naer komende met alle onderdaenichyt d'appostille daer op gestelt, van aen hare hoochyt hier over te dienen van onsen bericht en onsen advies, seggende niet alle eerbiedinge en onder oytmoedige correctie, dat hare hooggem. hoocheyt dese stadt en vryheyte hoochts soude obligeren, by aldien hare hoocheyt geliefte ware dry vier oft vyff religieusen van den selven convente te nemen en stellen in hare hoocheyt protectie, ten eynde als voors. nutdig d'ingesetenen alhier, hier dore souden worden verlicht van de costen, die sy anderssints genootsaeckt syn te lyden door het lyden van henne kinderen buyten slants, om de fransche taele te laeten leeren, oyck datte buyten luyden hier dore sullen worden aangewackert henne kinderen alhier te laten wonen, waer dore merkelyck beneficie aen de borgers sal worden gegeven, in henne neringen: Behoudelyck dat hier dore nu noch in het tockomende dese stadt en vryheyte gheene schade achterdeel oft last en lyde, het gheene dese stadt voor soo vele in hen is, aen de selve oyck heeft toegestaen.

Hier mede den Almogenden biddende dat hy hare hoocheyt gespaeren wille in lanckdurighe gesontheit sullen blyven.

Turnhout 9 may 1662.

Hare hoocheyts dienstwillige oytmoedigen

Die wethouderen van Turnhout

Door last der selve

(Get. PROOST.

H.

IX MAY 1662.

Alsoo vscheyde elachten aen schepen waren gecomen; van datte Molders niet trouwelycken waren handelende, in het scheppen van molster principalycken in desen dieren tyt, als wanneer yeder viertel corens wilde voocht thien rynsguldens en acht oft negen stuyvers.

De viertel ghersten sesse guldens en een half, item de haver tot vyff guldens ende de viertel boeckweye sesse guld. 7 à 8 st., ende men wel geïnformeert was, dat eenige molders, wt eene viertel corens weghende sesthien steenen, voor de molster namen oft schepren wtte selve eenen steen, yeder steen gerekent op acht pont, daer nochtans notoir was dat aen de selve molders, voor heime molster niet meer toe en quam, als het vierentwintichsten vat, oft wel het vierentwintichsten pont, soo ist dat, om die goede ingesetenen te houden bnyten schade en roovinge goet was gevonden, dat die ceurmeesters, ten overstaen van schepenen souden hebben te visiteren de schotelen van allen de molens ende den molster in questie worde geschept, om etc. welken volgens syn die voors. ceurmeesters voor ende naer noen, verschenen op den molen van Lokeren, Goirmolen als Outturnhoutsche molen, en gevisiteert hebbende die voors. schotelen, naer datte selve waren gevult en opgehoopt geweest met coren, is bevonden dat het coren daer in geweest synde, heeft gewogen vyff ponden ende een half luttel min ofte meer.

Actum ten overstaen van Mart. Empsens, Christiaen Mallans, Jan Boex en Jan Nuydens schepenen, en den selven Nuydens noch in qualiteyt als ceurmeester, ten dage en jare voorschreven.

I.

ZITTING VAN 26 JULY 1662,

« Is worden geresolveert by de voorschreve gecoitteerde soo van dese stadt en den lande van Turnout, absent Arendonck, dat een yeder sal by brengen, synen gesetten nombre in de karren, noodig tot het overhalen van de bagagie van hare Hoogheys train, ende mede contribuieren in het wiltbraet, capynen, calveren, etc. noodich totte kenken van selve hoocheyt; indervoege als in de resolutie van 14 july 1661 is geschiet; te weten een vet calff, eenen hamel, twee vette lammeren en ses coppelen capynen. »

K.

ZITTING VAN 5 AUGUSTY 1662.

« En heeft de hooftschouteth andermael voorgehouden en afgevraeght, oft en wat het landt soude gelieven te contribuieren in het logeren van den train van hare hoocheyt onse gen. Vrouwe, tegenwoordig soo men verstaet tot Sevenbergen, en wechveerdich alhier tot Turnhout, om alhier voor eenigen tyt te komen metten spaywater als andersints, om de locht te veranderen.

Waer op de voors. gecoitteerde hebben geantwoord en geloofd te contribuieren hunne quote in eene somme van ses hondert guldens sonder meer; waer over de voors. gecoitteerde alnog reserveren hunnen achterraet op het wel behagen van de somme principalyck in te brengen tussehen dit en morgen avont, en ingevalle van gebreke consenterende van nu voor alsdan en alsdan voor alsnu, hunne quote te sullen by leggen *pront ante*.

L

ZITTING VAN 28 AUG. 1662.

« Geresolveert dat men op heden den 28 aug. 1662 wesende het sestichste jaer, in de welke haere hoocheyt onse gen. Vrouwe is getreden, hare hooggemelte hoocheyt daer over sal gaen gratuleren, alhier wesende op haer hof met toewensinge van vele jaren levens naervolgende ende aen de selve hoocheyt sal vereeren met twee stucken lynwaet manufacturen deser haerder stadt, bedragende ter somme van dry hondert guldens, luttel min ofte meer.

Ende syn hier toe gecoitteert de hooftschouteth, rentmeester Pauli, de heer licentiaet en secretaris Proost, beneffens de schouteth van Gierle, secretaris van Beërse en schouteth van Lille.

Is mede geresolveert, dat het gene de Marchalck ten huysse van Laureys Reyens, bedragende omtrent de vyff pont heeft verteert, om seeckere diensten by den selven aen desen lande gedaen, by den gelycken lande sal worden afgesproken en betaelt.

M.

Besteck ende conditie waer op is bestaydt het schoonmaecken van de gracht om den casteel deser stadt Turnout, mede het opsetten van de bermen aldaer, en dat in manieren als volgt :

In den 1^e sal den aennemer voor al, het resterende water voorts wtmalen, soo naer als mogelyck is, ende sal den Waterloo opdienen, om het water te lossen ende de kist dammen maecken ende onderhouden, ende weder ten oirboer schoon wtnemen.

Item den aennemer sal op de suyt en de noortsyde van den casteel leggen twee kistdammecken ende malen oft oijzen, de eene helft in het ander, en sal niet vermogen eenigen vis wech te nemen dan sal de selve alles met een schepnet over dragen, ende dat tot contentement van den heer rentmeester aldâer, ende sal voorts alle modder oft slyck wt ruymen, tot op den vasten gront, ende het selve bren-

gen in de Warande, oft te plaetse daer hem aengewesen sal werden, ende voordere vaste aerde wtdiepen tot op den ouden gront, ende dat suyver ende wel gedaen tot prys van meesters hun des verstaende;

Item den aennemer sal alle de affgespoelde bermen weder opmaecken, in forme soo ende gelyck als alreede met palen is affgereet ende geslagen, ende sal allen het steengruys, het gene in den gracht oft op de bermen bevonden wort, ende alle losse steenen op de teerlingen van de oude brugge op de noortsyde van den casteel vermelt, affnemen, soo verre als hun aengewesen sal worden, ende alle het gemelt gruys brengen beneden aen den voet ofte teen van den berm, ende alwaer geen gruys bevonden en wort, sal het selve affnemen, daer het te veel leyt, ende dat tot contentement van de besteders;

Item den aennemer sal ter plaetsen daer wellen, ter syden wt de bermen bevonden worden, en de aerde soude comen wt te dryven, met staecten en geerden wel betwynen, tot dat genoegh verseeckert sal wesen;

Item den aennemer sal beneden wt den gracht nemen de aerde van de bermen boven gemelt affgespoelt wederom vermogen op te maecken, soo ende gelyck de palen alreede syn afgeslagen, ende alles onder de coorde oft linie, ende beneden in de gracht desgelycx;

Item den aennemer sal het geheele beloop van allen de bermen besetten met goede vaste russen oft sooden groot onderhalven voet, en dry duymen dick, ende sal de selve alles in haer verbaent setten, ende elck soode met twee houte pinnen wel vast setten, ende die eenen goeden voet lanck, ende sal voordacht wesen de eerste lage rondom den geheelen gracht, ende de tweede ende derde laege des gelyck, goede vaste biesen russen oft sooden, ende voordere sooden goet als boven vermelt, en sal de selve halen, ter plaetse daer hem aengewesen sal worden, ende vermach voorts alle vaste russen oock van de bermen te steecken ende in plaetse van dien weder slechter insetten;

Item den aennemer oft syne arbeyders, en sullen niet vermogen eenige mastboomkens te beschadigen oft op dry voeten naer eenige aerde ofte russen van daer te halen, op de verbeurte van thien guldens, voor elcken boom die hy comt te beschadigen;

Item den aennemer sal syn werck moeten voldoen hebben voor den lesten october eersteomende, oft ten lanxsten acht dagen daer naer, op verbeurte van vyff guldens daegs, die hy aennemer daer langer aen comt te wercken;

Is oock conditie datten aennemer ofte aennemers sal geleyvert worden dertich cruywagens ende delen, ende alle hout daer toe van noode, oock backen om te oijsen;

Item zal den aennemer voor de voldoeninge deser conditie gehouden wesen te stellen goede suffisante borge, deser bancke dwanckbaer, aler hy het werck sal beginnen te maecken;

Ingevolge de voors. conditien is het voors. werck aengenomen boven de twee ducaton, toegeseyt voor het minste insetten by Michiel Wouters ende synen broeder, voor de somme van vyff hondert vyftig guldens.

En gecompareert Jan Peeters schepen van Baerle hertochs, verclaert hem te stellen borge voor den voorn. Michiel Wouters, in voldoeninge deser voorwaerde, om ingevalle eenich gebrek viele, het ruymen ende voldoen der conditien voors. aen desselfs per en goederen te mogen vhalen, *salve indemnitate*;

Aldus opgelesen, wtgegeven ende bestayt by Willem Metten, Wouter Hoevenaers ende Jan Noydens schepenen voer Turnout, Peeter Francken schepen voor Pouppel, Cornelis Janssen borge-meester voor Ravels, Jan Peeters schepen voor Baerle, Nicolaes Pauli schouteth voor Gierle; Abraham Vanlaer schouteth voor Vosselaer; Frans Proost schepen voor Beersse, Jan Janssen schepen voor Lille, Peeter Vanouwenhuysse schepen voor Wecheldersande, Willem Augustyns schepen voor Merxplas, mitsgaders jonker Peeter Van Zoutelande schouteth ende Joan Pauli rentmeester van onse gen. Vrouwe, en alle gecooiteerde der stadt en de lande van Turnout, desen 25 september 1662.

N.

AMELIE by de gratie Godts Princesse douariere van Orange etc. Vrouwe ende Baronnesse van Turnout, Sevenbergen et Doen te weten :

Alsoo den tyt is anstaende dat de Magistraet onser stadt en vryheyt van Turnout naer ouder gewoonte moet vernieuwt en verandert worden : Soo hebben wy gecooiteert en geauthoriseert als wy coitte-ren ende authoriseren by desen d'heer Joan Moetsfelt der rechten doctor onsen ordinarisse raet, mitsgaders h' Pieter Van Zoutlant schouteth onser voors. vryheyt en heerlyckheyt van Turnout etc. omme gesamentlyck en met onderlinge oecatie, wt onsen naeme te procederen tot vernieuwinge ende veranderinghe van de Magistrature aldaer, in *conformité* van der vs. stadts privilegien en costumen, omme de justicie aldaer wt onsen naem te administreren gedurende desen jaren XVI hondert tweensestich tot dien eynde wt de voorge-stelde vierthien persoonen, twee wt onsen naeme verkiesende soodanige als sy gecooiteerdens voor onsen dienst, en des stadts welvaren nut en bequaem sullen oordeelen, *consenteerende voorders dat by provisie* voor dese reyse sal maghen voorts geprocedert worden, tot voordere verkiesinge van de resterende vyff schepenen; volghens het gebruyck aldaer tot noch toe geobserveert, ende dat de overschietende

seven personen sullen dienen als gesworen mede voor desen jare, lastende ende autoriserende by dese de voors. gecoitteerdens, omme de vs. seven nieuw schepenen en seven gesworens, soo wanneer die vkosen sullen syn, wt onsen naem te beceden en installeren naer behoiren, hen ernstelyck onsen dienst, mitsgaders de recht, eenicheyt en welvaren van onse voors. stadt ende goede onderdanen aldaer, ende sullen sy gecoitteerdens aen ons doen mondeling en schriftelyck rapport van henne verrichtinge ende wedervaren.

Gedaen te 'S Gravenhage desen XXV january XVI hondert twee-
ensestich.

(Get.) AMELIE P. D'ORANGE.

Ter ordonnantie van hare hoocheyt

(Get.) FRED. DE RINET.

C.

*Advies van den raect en advocaet Moors op de voors. acte gegeven
en is als volgt :*

Gesien by den ondergeschreven dese bovengeschrevene acte mitsgaders de coissie en autorisatie van de Vrouwe prinsesse douariere d'Orange, Vrouw van Turnhout de date 25 january 1662. Is van advies, dat die voors. vgaderinge behoort te geschieden, nootsackelyck en hochnoodich te syn, de voors. acte te doen registreren tot confirmatie van de privilegien costuymen en outherkomen, gebruyckt in t veranderen van de Magistraet op dat door sulcken coissien autorisatie en expresse consenten d'welck niet noodich, noch oyent voor desen gebruyckt en syn te verliesen, de vry possessie van sonder sulcke coissien autorisatie ende consenten, de veranderinge van het Magistraet naer oude costuymen te continueren.

Aldus geadviseert binnen Brussel den XVI february 1662.

(Get.) M. MOORS.

P.

25 OCTOBER 1662.

Alsoo in t veranderen van de Magistraet van Turnout van alle oude tyden en costuymen is geplogen dat alle jaren op den iersten wercken dach naer dry Coningen, den schout en de dienecke schepenen beneffens hennen secretaris voor noen op des heeren huys oft stadthuys comparerende, alwaer den voorn. schouth ontslagen heb-

bende de gesworens van hennen eet, ende de seven schepenen alsdan present bevolen hadde, andere in henne plaetse te kiezen, wt de aldereerbaerste vreedtsamichste, ryckste, wyste, en Roomsche catholyckste der voorn. stede en vryheyt, soo is t dat de selve seven schepenen Godt ende henne conscientie voor ooghen hebbende, dry ingesetenen alnoch gedient hebbende, ende onder de paelen der voorn. stede, ende enen ingesetenen insgelycx alnoch gedient hebbende, onder de paelen van Outturnout oft de geluchten daer onder behoorende, wederom inneroepen, roepende daer toe noch dry nieuwe personen van goeden naeme ende fame, waer van de twee geseten syn, onder Turnout en den enen onder Outturnhout oft geluchten van dien maeckende samen seven in t getall, die weleke die voorn. schepenen door hennen secretaris, aen de voors. hennen schouteth overgeven, om door de vorster ter puyen aff, alsdan ten X uren voor noen, afgelesen te worden, dweleک gedaen synde, ende die vs. vier ingeroepen, ende dry nieuwe gecosen naer noen van dien daghe (naer voorgaende wete) ten vier of vyff uren hun vthoopen op den vs. stadthuys, en in dit gestelt synde door den voorn. II. schouteth ende overstaen van vs. oude schepenen, soo ist datte vs. nieuwe schepenen hun vvueghen neffens de vs. oude schepenen in de richtbancke van de jaergedinghe ten selven daghe, om een yeder recht te administreren naer behooren, totter tyt toe de selve van den anderen worden gescheyden, dweleک geschiet op den eersten werckendach naer Lichtmis voor noen op den stadthuys voors. als wanneer den vs. schouteth van weghe Syne Con. Maj' altyt witte vs. vierthien personen heeft gecosen twee personen, weleke selve noch tot hun alsdan kiezen noch twee, maeckende t samen vier wat na die voorn. vier, noch kiezen dry personen, waer andere altyt moet enen syn van Outturnout oft geluchten voors., maeckende t samen seven mannen die voor dat jaer dienen als schepenen, ende die resterende als gesworens alles naer ouder gewoente, die d'Administratie voor dat jaer aennemem naer behooren etc.

In welck gebruyck en costuyme van v.anderinge nimmermeer voor desen en is noodich geweest noch en heeft vsocht oft aengenomen geweest eenich ordre oft consent van hooger hant, En mits hare hoocheyt de Prinsesse douariere d'Orange als Vrouw van Turnout, heeft gegeven coissie en autorisatie om te procederen tot vnieuwinge ende veranderinge van het Magistraet van desen jaren 1662 in conformiteyt van stadts privilegien en costuymen, met clausule *consenterende voorders dat by provisie* voor dese reyse sal moghen voorts geprocedeert worden tot voorder verkiesinge van de resterende vyff schepenen, volghens het gebruyck aldaer tot noch toe geobserveert; soo schynt dat daer door by haer hoocheyt verstaen wort het selve consent daer toe noodich te wesen en sonder t selve die veranderinge niette moghen geschieden dweleک als wesende directelyck

teghens de oude costuymen, gebruyck en privilegien, soo syn op dato deser t samen vgadert die schepenen geswooren, Bedeseters gecooitcerde en geroepen d'oude schepenen, d'ouderlingen en ge-goeyde, representerende het corpus en hebben te saemen goetgevonden *ad perpetuam rei memoriam*, dese te doen enregisteren, op dat in toekomende tyden geenen inbreuck en kome te geschieden tegen die vs. privilegien ende costuymen en out herkorenen, en dat aen haer vs. hoocheyt oft aen hare gecooitcerde dat van wetenthyt sal gegeven worden, ten eynde dat hare geliefte sy, in toekomende tyden soodanige clausulen in hare coissie en authorisatie tot v.anderinge van de vs. weth niet te laeten gebruycken gelyck het is geschiedt in de procuratie of coissie tot dien eynde gegeven voor desen jare XVI hondert tweeensstich, om alle misverstant en incon-venienten te voorkomen, dwelek anderssints daer wt soude komen te gereysen, mits men niet en verstaet, aen de selve privilegien, costuymen en out herkorenen te laeten derogeren oft veranderen en dat men oyck niet ghelooft, d'intentie van hare hoocheyt oyck sulcx te wesen, aldus geresolveert ter vergaderinge voors. de date en jare voors.

Q.

Aen hare hoocheyt onse Genadige Vrouw van Turnhout.

Geven reverentelyck te kennen die schepenen, gesworens ende gemeyne ingesetenen der stad ende vryheyt van Turnout, hoe dat hare hoocheyt in hare blyde inkomste gedient is geweest hare ondersaten van Turnout vs. te geloven dat sy de selve soude maintainen in hare privilegien oude possessien ende gerechtigheden, en alsoo de selve over ettelycke jaren hen daer in vonden gekrenckt, rakende het vergeven der secretarye van den lande van Turnout, soo wast dat sy alsdoen aen hare hoocheyt requeste hadden gepresenteert, ten eynde hare geliefte ware geweest dese te voorsien niet alsulcken middel als hare hoocheyt dat soude bevinden te behooren, synde alsdan totte voorn. requeste gevoecht alle ter zake bescheeden, documenten en privilegien tot verificatie van den inhoud der selver noodich en alsoo de supplianten hier op geen decreet en hadden becomen, soo hebben de selve dit haer versoek voorschreven hervat met een ander requeste dwelek sy aen hare hoocheyt hebben gepresenteert op den 26^{ber} 1661 tot Turnout, waer mede sy oytmoedelyck baden, dat hare hoocheyt geliefte mochte syn, van de supplianten te houden en laeten in het out recht van collatie dat vs. secretarye greffien oft clerckschappen en ingevalle hare hoocheyt hier in gheene volle satisfactie en hadde, datte selve in dien gevalle soude gelieven te coitteren, een of twee persoonen, om beneflens een oft twee van

weghens de supplianten daer toe van gelycken te coitteren, de bescheeden van wedersyden, te examineren, en daer over resolutie en decisie te gheven, t sy by wyse van arbitragie, minnelycke compositie transactie oft andersints naer behooren oft wel dat hare hoocheyt goedertierentlyck soude gelieven aen te sien, datte supplianten naerkomende hiennen eet, de saecke metten rechte mochte laeten beslissen ende want tot noch toe geen decreet oft apostille op de vs. supplianten requeste van in septembri 1660 vs. gepresenteert is gegeven, keeren sy andermael tot hare hoocheyt.

Biddende oytmoedelyck dat hare hooggemelde hoocheyt geliefte sy, de selve requeste te doen decreteren oft apostilleren gelyck hare hoocheyt ten meeste voordeel der supplianten, sal bevinden te behooren, dwelek doende sullen de supplianten meer en meer syn verobligeert te bidden voor het lanck en salich leven van de selve hare hoocheyt.

1762.

R.

18 MEERT 1762.

Op de convocatie van joncker Carolus de Fierlant als hoofschouteth etc. etc.

Alle gecooitcerde der Stad en Hertogdomme van Turnhout,

Aen de welke den heer Convocant is voordragende seeckere repartitie beloopende ter somme van f 19615.6. door den heer Marekgrave op den 6 deser uytgesonden over de generaliteyt der 7 quartier van Antwerpen en alsoo dese repartitie is gesproten uyt het vereffenen der resterende difficulteyten voortsgecomen synde uyt de repartitie van 42100 guldens op den 27^{ber} 1746, uytgesonden tot het betaelen van fashinen, picquetten, fagots etc. gedient hebbende aen het belegg van het casteel van Antwerpen ten dienste van Syne Alderchristelyckste Majesteyt ende vermits de baronie nu Hertogdomme van Turnhout exempt is verclaert geweest van alle leverantien en een iegelycke lasten ten dienste van de franse Croone hebbende gevraecht geweest, soo vermeynt den heer Convocant dat het hertogdomme geensints gehouden is in de voors. repartitie van 19615-6 iets te contribueren, waerom hy hier op UEd. resolutie is vragende en wat UE. het beste soude oordeelen dat men hier inne souden moeten verriichten.

Waer op door den voors. Convocant en Geconvoceerde is geresolveert den vrydom van dese baronnie nu hertoghdomme van Turnhout te maintaineren ingevolge menighe voorgaende decreten waer van eenighe syn voorgelosen, waervan copyen aen den heer Convocant sullen worden overgelevert om daer van in de eerste vergaederinge van de heeren hooflofficiere *visit* gedaen te worden om te sien ofte sy aen den voors. vrydom willen acquiesceren of te niet en in cas van neen, wordt den heere Convocant versoght daer over te consulteren met 2 a 3 advocaten tot Brussel om hun advies en rapport van den heere Convocant gesien voordere geresolveert te worden als te raede.

S.

MARIA THERESIA, by der gratie Godts, Roomsck-Keyserrinne, Koninginne van Duytslandt, van Hongarien, van Bohemen, enz., enz.

Op de menighvuldige clachten de welke Ons sedert eenige jaeren syn toegecomen, dat de heirbaenen, publiecke wegen, ende straeten in de seven Quartieren van Antwerpen, ende in den Byvanck van Lier soodaenigh verhindert, helemmert, ende buyten staet gestelt syn, dat het in veele Landt-streken niet mogelyk en is, met waegens ofte karren van d'eene plaets tot d'andere te geraecken; sonder groot ongemack ende peryckel, hebben Wy Ons doen onderrichten nopende den oprechten oorspronck van dit quaet, soo schaedelyk voor het gemeyne best, ende Wy hebben bevonden wel de besonderste oorsaecken daer van te wesen, dat de Eygenaers ofte Defructuateurs der Landen paelende tegens de gemelde publiecke wegen, de selve op veele plaetsen hebben ingenomen ofte met boomen beplant, dat verscheyde Heeren der Dorpen oock aldaer gansche dreven ofte plantagien van boomgewasch hebben gemaect, ende dat arger is, hier ende daer gedeeltens van den gemeynen wegh ofte stracte hebben bestaen op Cheyns nyt te geven, om daer op huysen te bouwen, alles by openbaere usurpatie en tot groot nadeel van het publieck, het gene altydt heeft moeten hebben, ende alnoogh moet genieten het vry ende onghindert gebruyck der Heirbaenen ende gemeyne wegen, op hunne behoorelycke breedte, niet-tegenstaende eenigen pretensen titel ofte verwaende possessie ter contrarie: dat de Officiere van Justitie welckers plichte het was ingevolge de voorgaende Placcaerten, tegens alle het gene voorschreven te doen voorsien, sulckx by ooghluykinge hebben naergelaeten, t' zy nyt onachtzaamheyt, t' zy om niet te mishaegen aen de Heeren der Dorpen ofte andere persoonen van wie sy eenigh voordel waeren genietende ofte verwachtende, ofte oock andersints om dat sy beducht waeren costelycke proceduren te moe-

ten uytstaen tegens Cloosters ofte andere machtige Proprietarissen; dat de gemelde Officiere in de seven Quartieren van Antwerpen, ende in den Byvanck van Lier des te langer ende sonder achterdencken in gebreck zyn gebleven om dat aldaer niet en geschieden de jaerlycksche hervisitatie door de Rentmeesters van onse Domeynen. sedert dat de jurisdictie der selve ten dien opsichte is geschorst geworden op het versoeck van die van de seven Quartieren, by acte van den 19 Meert 1678, ende in den Byvanck van Lier by de gene van den 11 Meert 1684, nyt welke schorsinge is geresulteert dat de voorschreven Rentmeesters van onse Domeynen de fauten ende misbruycken niet meer en hebben connen doen herstellen ten dubbelen coste, ende by uytweringe van de voordere penaliteyten tot laste van de gebreckelyke Officiere, ingevolge het Placcaert van den 10 Juny 1628, gemaect naer voorgaende advies van de Hoof-Steden van Brabant, ende jaerlyx als eene heylsaeme Welth alnoogh gepubliceert wordende.

Door dit alles heeft het wanorder altydt meer ende meer toegemen, ende het selve is eyndelinge gecomen op den hoogsten graedt, door dien men heeft beginnen voor te wenden, dat het selve Placcaert maer en spreect van de gemeyne openbaere wegen ende straeten te herstellen op haere oude weydden, sonder eenige preciese maete van breedte voor te schryven, het gene noghtans des te mincan veronschuldigen, om dieswille dat de weyde ofte respective breedte der heirbaenen ende van andere publiecke wegen ofte straeten; volgens het onderscheyt der selve, van oudts is gedetermineert geweest, ende altydt aen een ieder heeft moeten bekend zyn, *daeromme soo is 't*, dat Wy het gene voorsz. overgemerekt, willende in die misbruycken voorsien ende de saecken herstellen op eenen behoorelycken voet, voor soo veele de tegenwoordige gelegtheydt der selve in de seven Quartieren van Antwerpen, ende in den Byvanck van Lier is toelaetende, by advies van onsen Raede van Brabant ende ter deliberatie van onsen seer-lieven ende seer-beminden Schoon-Broeder ende Neve CAREL ALEXANDER, Bestierder van het Hoog Meesterschap in Pruyssen, Grooten Meester van het Duyts Order in Duytslandt ende in Italien, Hertogh van Lorreyne ende van Baar, onsen Stadhouder, Gouverneur ende Capiteyn Generael der Nederlanden, hebben verelaert, ende geordonneert, gelyck Wy verelaeren ende ordonneren by dese.

EERSTEN ARTIEKEL. Dat alle de heirstraeten, heirbaenen, ofte groote wegen onder het ressort van de Cuype ende seven Quartieren van Antwerpen, mitsgaeders onder de Byvanden van Lier ende Herenthals, moeten zyn op de breedte van 40 voeten Antwerpsche maete, als van oudts is gestatueert.

II. Dat voor heirstraeten, heirbaenen ofte groote wegen, moeten worden gehouden alle de publiecke baenen leydende directelyck van d'eene Stadt naer d'andere.

III. Dat alle gemeyne wegen ofte straeten leydende naer de voorsz. heirbaenen, ofte van het een Dorp naer het ander, ofte van een Dorp naer eene navigabele Riviere, ende alle andere publicke wegen, by provisie ende tot dat andersints sal wesen geordonneert, alomme sullen verbreedt worden ten minste op seshien voeten.

IV. Dan alsoo Wy dese gedooghsaemheydt maer en willen gebruyken in de actuele gesteltenisse der saecken, sonder prejuditie der gemeyntens, de veleke hebbende publicke wegen, souden connen pretenderen dat de breedte der publicke wegen leydende naer hunne Dorpen ofte Vryheden, souden moeten wesen van 24 voeten, sullen de selve Gemeyntens blyven in hun geheel, daer over in cas van ongerief, by requeste hun verdoogh te doen in onsen Raede van Brabant, om de geinteresseerde gehoort, sommierelyck ende sonder figuer van proces te worden gedisponeert naer behooren.

V. Voorts by soo verre de heirbaenen, die publicke wegen ofte straeten op sommige plaetsen alnogh souden mogen hebben grootere breedte als de gene nytgedrukt by den eersten ende derden artikel; Verbieden Wy expresselyck aen de aenliggende gelande eenigh deel van de selve voordere breedte in te nemen ofte sich toe te eygenen, op pene dat het selve ten dubbelen coste sal worden herstelt, ingevolge de voorgaende Ordonnantien, ende daer-en-boven van te vervallen in eere amende van hondert guldens te verdeylen naer oude gewoonte.

VI. Dat in den leegen grondt, ende alomme daer het noodigh wesen sal, aen wedercanten van de voorsz. heirbaenen ende publicke wegen, sullen gemaeckt worden behoorelycke grachten, ten minsten breedt vyf voeten, ende soo lanck gecontinueert tot dat de selve hunne ontlastinge hebben in eene riviere, beke ofte anderen waterloop, veleke grachten successivelyck soodaenigh sullen moeten gediept ende geopent zyn, dat het water can aefloopen naer de voorsz. riviere, beke ofte waterloop.

VII. Tot weleken eynde ende om de voorsz. grachten altydt te doen afwaeteren, sullen de eygenaers ofte gebruyckers van de aengelegene erven, moedende wegen over de selve grachten, gehouden zyn te leggen bruggen ofte schorren, soodaenigh dat het waeter niet en worde gestrempt in zynen cours, faute dier sal den Officier in 't beleyden de selve mogen calengieren op de amende voor andere fauten gestatueert, ende by hervisitatie niet behoorelyck gemaeckt zynde, heiselve doen maecken ten dubbelen coste van de gebreckelycke, behoudelyck dat ter plaetsen alwaer de selve grachten moeten worden gepasseert tot den inganck van andere publicke straeten de bruggen ofte schorren sullen worden gemaeckt ten coste van de respective gemeyntens.

VIII. Wy bevelen seer scherplyck dat de boomen, haegen, tacken van boomen, ende andere beletsels binnen de breedte respectivelyck

van 40 voeten voor de heirbaenen ende van 16 voeten voor de gemeyne wegen ofte straeten, van stonden aen door de Eygenaers sullen beginnen wegh gedaen te worden, ende dat de Eygenaers ofte Gebruyckers der aenpaelende erven daer aen onophoudelyck sullen hebben te werken, soodaenighlyck dat alle de selve heirbaenen ende gemeyne wegen worden bevonden in goeden ende loffelycken staet voor d'eerste visite de welke ingevolge het Placcaert van den 10 Juny 1628 sal gedaen worden.

IX. Ende op dat die gemeyne wegen de welke provisionelyck maer en moeten verbreedt worden op seshien voeten niet al te seer en souden worden belommert door de boomen daer ontrent staende, maer behoorelyck souden connen opdroogen, wordt geordonneert dat alwaer de boomen geen vyf voeten en staen van den wegh op de voorsz. breedte van seshien voeten gerekent, die soodaenigh sullen worden verdunt dat de opgaende boomen d'een van d'ander sullen blyven tot dertigh voeten, de tronck-boomen tot twelf voeten, ende eenen opgaenden met enen tronck-boom tot 15 voeten.

(Volgen nog 12 artikelen van minder belang.)

T.

ACCOORT.

Alsoo questie en geschil stonde te gereysen tusschen Sr Jacobus Josephus Balsa als testamontelen momboir der kinderen wylen J. B. Balsa ter eenre ende die heeren Plebaen, hooftschouteth ende schepenen als opperprovisours der taefle van den huysarmen alhier ter andere syden, nopende eenigh gelt van wegens wylen den voors. J. B. Balsa door seeckeren Pater Jan Vier, gewesene bightvader van ditto Balsa aen de heeren schepenen ter hant gestelt, sustinerende den voors. momboir dat t selve gelt aen syne weesen moest worden gerestitueert om dieswille dat de heeren schepenen niet en condon bewysen dat den voors. J. B. Balsa aen den Armen verschult was, ende dat er moest gesupponeert worden, dat ditto Balsa die continueelyck in syne siekte soo voor als naer het overleveren van het geseydt geld was wispelende, t selve gelt in meyninge van sulekk verschult te syn, maer en hadde overgelevert, daer ter contrarie, die voors. heeren als oppermombouren ter andere zyden, sustinerden t selve gelt nyt craghte van donatie aen den armen te competeren, daer alsoo die saecke seer dubieus was, soo syn de voors. partyen door tusschenspreken soo van geestelycke als werelycke persoonen veracordeert op de forme en maniere naer volgende te weten : dat het voors. gelt bedragende samen volgens optreck en inventaris de somme van vyf hondert negenveertigh guldens seventhien stuyvers

sal gedeylt worden half en half te weten die eene helft ten behoeve van den huysarmen deser stadt en dander helft voor de gemelde weesen, behondelyck dat aen de voors. geleycke somme eerst en vooral moest afgetrocken worden t gene men'conde bewysen dat ditto Balsa aen den armen nogh soude schuldigh syn, t gene men bevindt te beloopn ter somme van 26 guldens 14 stuyvers, dus resterende nogh vyf hondert dryentwintigh guldens dry stuyvers dus dat ieders helft quam te bedragen twee hondert vierensestigh guldens 11 stuyvers twee oorden ende daerenboven nogh 10 a strs in onde schellingen, waarmede dit verschil compt te cesseren doot en te niet te syn, verelarende hinc jude daer mede te wesen vergenoeght ten welcken eynde den heer J. B. Van Gastel als gelaste van den voors. Jacobus Balsa ingevolge de procuratie hier naer volgende beneffens de voors. heeren Opperprovisours hebben onderteckent desen 20 9^{ber} 1762 bekennende den voors. heere J. B. Van Gastel het contingent van de voors. weesen ten desen oock ontfangen te hebben Toirconde etc.

(Geteekend) J. B. Van Gastel, L. Mauroy, C. de Fierlant, J. F. X. Van Eyck, G. Dewilde, J. S. Stappers, J. F. Verstylen, Adr. Metten.

